

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1985
AUGUSZTUS

SOMLYÓ GYÖRGY

A világhírű költő ismeretlen műve

Az európai színházi világ rövid ideje egy olyan dráma sikerétől visszhangzik, amely háromszázötven évig hallgatásba burkolózott. Már a magyar sajtó is beszámolt -- többek között Mihályi Gábor cikke a Nagyvilágban -- a világhírű drámaköltő ismeretlen darabjának milánói, illetve a Párizsi Európa Szín-padon aratott váratlan diadaláról. A világhírű Corneille már régóta nem sikeres és nem divatos szín-padi szerző, híres nagy drámaival sem; most csak-nem elfeledett darabjával lett újra azzá. S ezt Strehlerek köszönheti, aki, azok szerint, akik láthatták az előadást, versenyre kel a darab varázslójával a „színpadi mutatvány” mágiájában.

Igaz, felfedezése nem előzmény nélküli. A dráma legjobb és legutolsó kritikai kiadásának gondozója, Robert Garapon már húsz évvel ezelőtt megállapította, hogy *A mutatvány* egy olyan Corneille-t mutat meg, akit mindaddig nem ismertünk. Egy valóban különös darabot.

Az is különös, hogy műve különösségének már Corneille is tudatában volt, írása pillanatában. Az azonosíthatatlan „M.F.D.R. kisasszony”-hoz intézett dedikációjának már első szavaiban „különös szörny”-nek nevezi a arabot, a későbbi, 1660-as kiadásban hozzáfűzött „Elemzés”-ben pedig „hőbortos”-nak, „szabálytalan”-nak, „szeszélyes”-nek és „rendhagyó”-nak titulálja, nem győzve hangsúlyozni mind a maga többi darabjától, mind a korabeli daraboktól való (az idő múlásával egyre feltűnőbbé váló) eltérését. Ami-nek a maga korában sikerét (még szerzője életében tizenkét kiadást és több előadássorozatot ért meg), későbbi hosszan tartó elfeledettségét, és mostani felfedezését egyaránt köszönheti. Nemcsak abban különös, amiben a klasszikus triász, Racine, Molière és maga Corneille többi drámáitól eltér. Azokhoz képest is különös, amelyekhez hasonlít. Vagyis a klasszikus francia drámát megelőző barokk tragikomédia- műfajokhoz képest, amely ma már elfeledett, a maga korában annál sikeresebben burjánzó színes kavargásában pedig teljes mintául szolgált az Illusionnak. A már említett Robert Garapon kimutatja, hogy Corneille-nek e zseniális művében szinte semmi új nincs, minden idősebb és ifjabb kortársai, a Rotrouk, Mairet-k, Garnier-k, Scudéryk, Hardyk fegyvertárából van kölcsönözve: cselekmény, alakok, színek, fordulatok, még egyes szövegrészek is. Legkevésbé „eredeti” mozzanata a drámának az, ami éppen *a legeredetibb* ben-ne: a hetvenkedő katona Plautus óta az ő- és újkori színpad megannyi porondján reinkarnálódó halhatatlan alakja (aki a drámaszegény magyar irodalomban a költői beszély szükösebb keretei közé szorult, Háy János néven, így is szállóigévé lett), s amely itt valósággal újjászületik, új létre születik. A szerző az Elemzésben nagyon is hangsúlyozza, hogy Matamore alakjának „az életben nincs is megfelelője”. De higgyünk-e neki? Sok okunk van az ellenkezőjét feltételezni. Sőt éppen azt, hogy itt, ebben a drámában még inkább akad megfelelője, mint másutt, vagy legalábbis más megfelelője akad. Ennek a kifejtésére

nincs itt hely, legfeljebb egy futó feltevés erejéig. Alkander, a Varázsló már a darab elején kifejti igen elítélő nézetait a varázsló „céh” újoncainak módszerét illetően. Az első felvonás második jelenetében egy egész tiráda jut e témának, melyben „vad hókuszpókuszokat”, „fondor mesterkedéseket”, „rejtélyeskedéseket” és „szélhámot” vet a szemükre. Vajon a varázsló „céhe” nem a kortárs színdarabíró „céhet” fedi-e itt, s nem a Corneille-jel szemben ellenséges és elutasító — az irodalomtörténetből tudjuk, a politika és a szakma által egyaránt képviselt — uralkodó ízlést veszi-e célba? „En többre megyek itt e pálcával kezemben”, fejezi be tirádáját egyszerű méltósággal Alkander. Nem a költő szól-e itt az ő szavával? A költő, aki meg akarja mutatni, hogy a melodráma porondján is — kezében egy pálcával — legyőzi a közönséget hókuszpókuszokkal megvesztegető ünnepelet szerzőket? Akiket — talán, egy lehetséges feltevés szerint — Matamore alakjában állít pellengérré. Minden-esetre, Matamore az elődeitől sokban eltérő, briliánsan sikerült alakját nem lehetetlen, hogy a személyes fűtöttség, a költő harci kedve tölti meg új tartalommal. Így kettős bravúr húzódnak meg e különös da-rab tüneményesen sokféle 'szólamai mögött. Egyrészt a megírásakor a történelmileg utolsó pillanatait élő, de e pillanatra még minden eddiginél virágzóbbnak látszó korabeli barokk tragikomédia paródiáját és egy-ben mesteri kiteljesedését adja; másrészt, ebben a köntösben, már előre parodizálja az elkövetkező és csakhamar uralomra kerülő francia klasszikus tragédiát is, amelynek pedig ő lesz egyik nagymestere. Az Illusion és a *Cid* megírása között csupán egy év (vagy annyi se) telik el. Mindezt megerősíti Victor Hugo *Marion Delorme* című darabjának egy pazar jelenete is. A darab 1638-ban játszódik, három évvel az Illusion és kettővel a *Cid* nyilvánosságra kerülése után. A mindenható kormányzó, Richelieu bíboros ellen fel-gerjedt francia urak földig csepülnek a *Cid*-et és szerzőjét, akinek nevéből „csak úgy dől” „a polgárszag, szinte kinzó”, s vele szemben ellenfeleit, a már-már névről is alig ismert sikeres tragikomédia-írókat magasztalják, a parázs vitában egészen a tilos párbajig elmerészkedve. Másrésztől tudjuk azt is, hogy Richelieu — más, aktuális politikai okokból — ugyan-csak nem nézte jó szemmel a *Cid*-et és a szerzőt. Corneille tehát a konzervatív ízlés és új politika kettős szorításában vívja a felszínén egészen mást mutató darabban pazar szópárbaját.

Érdekes megemlíteni még — sok minden mellett, ami itt még csak nem is érinthető — azt a páratlan kortörténeti dokumentumot, amit a darab utolsó jelenete foglal magába. A francia — és összeurópai — színháztörténetben oly fontos esemény, Molière *Illustre Théâtre-jének* megalakulása az Illusion írása után nyolc évvel történik, a Richelieu alapította *Comédie Française-re* még évtizedeket kell várni. De a hatalmas színháztörténeti fordulat feltételei már érlelődnek, az *Illusion* utolsó jelenete azt mutatja, már nagyjából adva is vannak ez időben. Ennek a tanúsága a Varázsló nagy színház- és színész-apológiája, valójában a színházművészet máig is érvényes jogába helyezése. Mindez, s még annyi más magyarázza, magyarázhatja az Illusion sikerét az 1980-as évek közepének európai színpadán. Erdemes elolvasni, minderről, ha csak kevésbé nyíltan is — nyilván volt oka rá! —, mi mindent tud, most úgy látszik, még előre is, maga a szerző. Ez elstetett és nagyon is vázlatos elemzés után következzen az ő tömör Elemzése.

A SZERZŐ ELEMZÉSE

A Mutatvány 1660-as kiadásához

Ez utóbbi darabról nincs sok mondanivalóm. Hőbortos szerelmi história, melyben annyi a szabálytalanság, hogy nem is érdemes ügyelni rá, habár épp ez a szeszélyes újdonsága vitte olyan sikerre, hogy nincs miért sajnálnom a rá vesztegetett időt. Az első felvonás pusztán prologusnak látszik; a három utána következő egy teljes színdarabot tesz ki, amelyet nem tudom, minek nevezzek; kimenetele tragikus, Adrasteot megölik, Klindor életveszélybe kerül; a stílus és az alakok azonban mindenestül a komédia sajátjai. Van köztük olyan is, aki csak a képzeletnek köszönheti létezését, szándékosan csak a nevetetés kedvéért, s az életben nincs is megfelelője: a Kapitány, aki anynyira betölti a hetvenkedő jellemét, hogy joggal hihetem, bármely nyelven alig akad, aki jobban találja hozzá. A cselekmény nincs befejezve, mert a negyedik felvonás végén, ahol megszakad, nem tudni, mi lesz a főszereplőimmel, akik inkább csak kisiklanak a veszélyből, semminthogy győzzenek fölötté. A színhely meglehetősen szabályos, de az idő egysége nincs megtartva. Az ötödik felvonás egy meglehetősen rövid tragédia, s e rövidségénél fogva nem is juthat el arra a magaslatra, amelyet Arisztotelész megkövetel, s amelyet magam is próbáltam kifejteni. Klindor és Isabelle tudtukon kívül színészekké válnak, s egy olyan történetet játszanak el, amelyet kap-

PIERRE CORNEILLE

A mutatvány

Színjáték

Fordította

SOMLYÓ GYÖRGY

Szereplők

ALKANDER, varázsló
PRIDAMANT, Klindor apja
DORANTE, Pridamant barátja
MÓRÓLÓ, gascogne-i Kapitány, szerelmes Isabelle-be
KLINDOR, a Kapitány szolgálója, Isabelle szeretője
ADRASTE, nemesúr, szerelmes Isabelle-be
GÉRONTE, Isabelle apja
ISABELLE, Géronte lánya
LISE, Isabelle szolgálója
HÓHÉR Bordeaux-ban
A Kapitány APRÓDJA
ERASTE, istállófiú Florilame-nál
Adraste szolganépe
Florilame szolganépe
Játszódik Touraine-ben, a varázsló barlangja előtti téren

ELSŐ FELVONÁS

Első jelenet

Pridamant, Dorante

DORANTE

E Nagy Mágus, kinek világot dönt igéje, Fényes kastély helyett e barlanggal beérte;
S a sűrű éj, amit fenntart e rémhelyen, Csak azt ereszti át, mi tompa, fénytelen, Csak annyi helyet ad a kétes fénysugárnak, Mitől zavartalan imbolyognak az árnyak. Ne menj tovább : e szirt lábánál érti ő, Miként lakoljon a közel merészkedő.
E tátongó üreg: láthatatlan merev fal, Rajta a levegő éltető árja elhal,
S a bástya fokain, mit ő emeltetett,
A porban ezrivel hevernek tetemek.
Nem is az élete, csupán nyugalma végett Pusztít el zaklatót csakúgy, mint ellenséget. Így hát, mind, akiket hajt a kíváncsiság, Hogy szóljanak veled, várják ki a sorát: Mindennap látható, s már közeleg az óra, Mikor hajlékából kilép egy fordulóra.

PRIDAMANT

Nem várok bár sokat, lázasan lesem én,
S türelmetlen vagyok, bár nem fűt nagy remény.

csolatban áll az övékkel, mintha csak a folytatása lenne. Akadtak, akik ezt az invenció hiányának tudták be, holott csupán művészi fogás, hogy a hamis haláleset révén még jobban kiemeljük Klindor apjának alakját, aki tanúja ennek, s még meglepőbbé s még kellemesebbé tegyük, ahogy fájdalma újból örömmé változik.

Mindez egybefonódva olyan komédiát alkot, melynek cselekménye épp annyi ideig tart, mint előadása, s nem alkalmas arra, hogy mások például vegyék. Az efajta szeszélyességet csak egyszer lehet megkockáztatni, s ha az eredeti netán csodálatot kelt is, utánzata már fabatkát sem ér. A stílus meglehetősen idomul a tárgyhoz, talán csak Lise emelkedik kicsit túl-ságosan a szolgálólány szerepe fölé a harmadik felvonás hatodik jelenetében. Erre Horatius két sora szolgálhat mentségül, csakúgy, mint A hazug apjának esetében, mikor fia ellen haragra gerjed az ötödik felvonásban.

Interdum tamen et vocem Commedia tollit,
Iratuque Chremes tumido delitigat ore. (Ars Poetica, V. 93—94)

Egyébre nem is térek ki ebben a Költeményben. Bármilyen 'rendhagyó' is, valamilyen érdemmel bírnia kell, ha így állja az idők viharát, s még mindig fel-tűnik színpadainkon, bár több mint huszonöt éve, hogy a világon van, s e hosszú idő annyi más darabot régen a föld alá temetett, amelyek pedig nála több joggal pályázhattak volna ilyen szerencsés továbbélésre.

Egyetlen fiamért a bánat súlya megtör:

Rossz bánásmód miatt szökött el apja mellől; Tíz éve keresem-kutatom mindenütt,
S érzem, szemem elől már végleg messzetűnt.
Mert ifjan túl sokat engedett meg magának,
Keménységem vele fizettetett nagy árat; Véltem, a büntetés segít a bünösön,
S nem hittem, hogy e zord szigorral száműzőm. De beláttam hamar, mily csúnyán megcsalattam: Míg itt volt, szidtam, ám szökését megsirattam.
S joggal bánom az atyai szeretet
A megbánás jogos útjára térített.
Azóta nyomozom : mellettem elsuhant a Pó, a Tajo, a Meuse, a Rajna és a Szajna;
S még most is ugyanaz a gond ül lelkemen:
Ennyi sok vándorút, s mind eredménytelen. A kintlódásba már belefásulva végül,
S mit se várva tovább a józan emberésztől, Az alvilág felé fordultam, hátha ott
Kinjaimnak talán majd határt szabhatok;
Faggattam nagyjait a Sötét Tudományak,
Akiik közt Alkander, mondod, magasra szárnyalt;
Dicsérték őket is, mint te dicséred őt, De egyikőtől se lett győtrelemem tűrhetőbb. Néma a pokol is, ha nekem kell feleljen,
Vagy azért nem felel, hogy még mélyebbre ejtsen.

DORANTE

Alkander, látni kell, nem egy a sok közül. Amit ő tud, csakis ő tudja egyedül.
Nem állítom neked, hogy mennyet ő dörögött, ő támaszt tengerárt, ő rengeti a földet,
Hogy szelet kavár és viharból ereget
Ellenségeire pusztító sereget;
Hogy varázsszavai rejtélyes tudománya Sziklát mozdít el, és a felhőt földre rántja,
S két Nappal gyújtja fel a sötét éjszakát; De hát neked nem is kellenek ily csodák: Elég, ha olvas a gondolatokban, hogyha ismeri a jövőt, a múltakba hatolva;
A nagy Mindenben nincs a számára titok,
Előtte végzetünk oly könyv, amely nyitott.
Először én magam se hittem, ámde első Látásra úgy beszélt egész múlt életemről, Ámulhattam azon, hogy tárja fel eképp Összes szerelmeim titkos történetét.

PRIDAMANT

Sokat mondsz róla.

DORANTE

De még többet tapasztaltam.

PRIDAMANT

Ne hidd, hogy szavaid erősítik bizalmam;
Fáradozásaim semmibe vesztek el,
S bús napjaimra csak az örök éj felel.

DORANTE

Amióta Bretagne-t elhagyva, a vidéki
Nemesúr életét kezdtem e tájon élni,
S két évi szerelem meghozta, mit kívánt: Drága
Sylvérie-met s a szomszéd kúriát, Tudtommal
senki sem családott soha benne, Ki tőle távozik,
lecsillapul a lelke.

Bűn, ha tanácsait igénybe nem veszed;
Mellesleg, örül is, ha velem jót tehet,
S azzal hivalkodom: ha kissé közbejárom,
Különös elbánás lesz nála majd sajátod.

PRIDAMANT

Kemény sorsom hogy is szelidülne meg így?

DORANTE

Ne csüggedj : itt jön épp, és felénk közelít. Nézd
járását, figyeld: komor-szigorú arca, Melynek
bűverejét a természet uralja,
Száz kemény év nyomán csupa csont és ideg,
Míról a vad idő minden húst leszedett. De korát
cáfólón keménykötésü teste
Könnyed mozgású és dölceg, tartása büszke:
Ismeretlen erők birtokosa ez agg,
S minden lépte csodás művészetet mutat.

Második jelenet

Alkander, Pridamant, Dorante

DORANTE

Tudás nagy Démona, ki éjes éjszakákat
Virrasztva át, teszel naponta új csodákat, Te,
ki szándékaink mélyébe betekintsz,
S minket nem látva is, jól látod tetteink, Ha
isteni erőd bámulatos hatalma
Az én kérésemet egykor meg nem tagadta,
Enyhítsd e szenvedő apának bánatát,
Miben im osztozik egy régi hű barát;
Rennes városában, ott születünk mind a ketten, És
én szinte az ő karja közt nevedtem, Hisz fiához, aki
egyivású velem,
Barátság szála fűz, mióta ismerem . . .

ALKANDER

Elég, Dorante, tudom, mi szél, mi idehozta:
Minden baját fia kétes sorsa okozza.
Távozása — ugye, így van, tisztelt öreg? — Jogos
büntudattal furdalja lelkedet.
A hajdani szigor, a megrögzött macacsság
Készítette a fiút, hogy odahagyja atyját;
És most már hasztalan, hogy szánod-bánod úgy,
Keresve mindenütt az elveszett fiút.

PRIDAMANT

Ma Orákuluma, te mindenek tudója,
Mihaszna rejteném, mi bajom okozója. Te tudod,
szigorom mennyire helytelen Volt, s szívem titkait
magam is ismerem. Hibás vagyok, igaz; de már
minden hibámért Elég nagy büntetés, amit a sors
reámmért. A kínna, mely gyötör, végtére szabj
határt, Add vissza vénkorom egyetlen támaszát.
Beérem azzal is, ha hírt hallok felőle, Szárnyakat
ad nekem, ha futhatok feléje. Hol van rejtekhelye?
Ut hozzá merre visz? Repülök, bár világ végére
kelljen is.

ALKANDER

Már közel a remény: varázsom tudnod adja, Ha
már a bosszus ég könnyedtől megtagadta: Hol,
merre jár fiad, ki éli életét,
Számkivetése lett jószerencséje épp.
S nem is szóban csupán: Dorante kedvébe járva, Meg
is megmutatom, hogy mily szerencse várta. Céhünk
újoncai vad hókuszpókuszok
S tömjén közt játszanak mindig mindentudót,
Varázsfüvek, szagok, fondor mesterkedések
Végtelen hosszúra nyújtják a mesterséget: Csak
rejtélyeskedés és szélhám az egész, Csak
önmutogatás és megfélemlítés:
Én többre megyek itt e pálcával kezemben.

*Pálcája intésére elhúznak egy függőnyt, s mögötte a legszebb
színpadi kosztümök parádéznak*

Mit szólsz a fiúhoz efféle öltözetben?
Nemde, hercegeké se lehet ékebb?
Nagyságát ezután lehet-e kétlened?

PRIDAMANT

Jó, legyezzesd csak az atyai büszkeséget; De
fiam rangja nem méltó ily ékességhez,

Sehogy sem engedik a körülményei,
Ilyen pompázatos mezben feszíteni.

ALKANDER

Jósorsa új rangot juttatván a fiúnak
S mert körülményei eközben megjavultak,
Immáron senki sem rohatja fel neki, Ha kedve
van ilyen parádét ölteni.

PRIDAMANT

E biztató remény előtt meg kell hajolni: De
nincs-e e ruhák közt némi női holmi? Tán
megházasodott?

ALKANDER

összes sérelmeit

És hódításait elmondom rendre itt. És ha erre
elég erőt érzel magadban, A mutatvány eléd
hozza élő alakban: Mozzalmas életét, mely vajmi
hányatott, Elénk idézik itt lelkes árnyalakok;
Egyaránt érti mind a mozgást és beszédet.

PRIDAMANT

Mért feltételezel rólam ily gyáva félszet?
Annak látása, kit keresve keresek, Hogy is
rettentené el az én szememet?

ALKANDER

Elnézést, Lovag úr, kérem, hagyjon magunkra,
Hadd maradjon ez itt a kettőnk néma titka.

PRIDAMANT

A hű barát előtt nincs mit titkolnia.

DORANTE

Szava nekem parancs; fölötte nincs vita.
Elvárlak nálam én.

ALKANDER

Este, ha kedve tartja.

Barátja majd az itt történekről tudatja.

Harmadik jelenet

Alkander, Pridamant

ALKANDER

Ily nagyúrrá fiad nem egy csapásra vált,
S nem minden tette hoz dicsőséget terád.
Átallanék is ily szegyént idegeneknek Mutatni,
nem csupán az atyai szemeknek. Csórt tőled
pár garast, de e zsákmány alig Tarthatott ki
neki estétől reggelig;
Ahhoz, hogy Párizsig az utat megtehesse, Láz s
migrén elleni port árult reggel, este Jövendőt
mondott, így lassanként odaért, Hol ésből élnek,
így hát ő is abból élt. Titkárnak vette a Szent
Innocent kolostor, Majd jegyző-irnokul magasabb
rangba köstol. De unva az írást, abbahagyta legott,
S a Saint-Germain körül majmot táncoltatott.
Majd rimre váltva át, zsengeit eme nemben
Énekelték nagyon is a Samaritaine-ben; Irálya
egyre szebb lett, egyre ékebb, Regényírással is
tett pár kísérletet,
Tréfát irt Guillaume-nak, dalt szerzett Gautier-nek,
Portékája utóbb balzsam s rózsafüzér lett, Ópiumot uszult,
mint felcser-sarlatán, Végül kijáró lett Palota udvarán.
Szóval: Lazarillo de Tormes se, se Buscón, Saavedra,
se Guzmán nem változott ily buzgón. Ha Dorante
hallaná e csinos csevegést! PRIDAMANT

Minden hálám tiéd, hogy nem vesz benne részt!

ALKANDER

Még a látvány előtt szolgállok egy mesével, Mit
rövidre fogok, nehogy marjon a szégyen. Mikor
terhére lett e sok tevés-vevés, Kedvező fordulat
Bordeaux-ba vitte, és Ott, facéran, megint állás
után loholva, Egy helybéli vitéz szolgálatba
fogadta. Így, e hősszerelmes inasaként futott,
S e minőségben is némi pénzhez jutott; Addig
ügyeskedett, mint szóvivő, míg mafla Urának
pisztolyát maga kezében tartja: Inasából
vetélytársává lép elő,
S a szép hölgy hajlama több mint kecsegtető. Ha
majd meglátta már szerelmük fordulót, Őt is
előhozom, ahogy ragyogva hódít, Ahogy újból, ma is
ugyanazt műveli. PRIDAMANT

Már a pusztá remény is bűmat szünteti!

ALKANDER

Aztán személyt cserélt, rejtőzködés okából,
És most Klindor helyett neve de la Montagne úr; Ne
lepődj meg, ha így fogják szólítani, És bármit látsz, egy
szót se, oda se neki! Tudom, már tükön ülsz, de e kis
késedelmet Ne vedd zokon, s hited meg ne rendítse
benned: A szokásos varázserő itt mit sem ér,
Hogy olyan árnyalak tűnjön fel, mely beszél,
Barlangomba gyérünk, ott kényesebb varázslat Lesz
idézője majd e legritkább hatásnak.

MÁSODIK FELVONÁS

Első jelenet

Alkander, Pridamant

ALKANDER

Bármit lát, semmit a szivére ne vegyen,
Csak e barlangot el ne hagyja nélkül; Meg
Másként halál fia. De ím, láthatja máris
A két ködlovagot: fiát, s annak Urát is.

PRIDAMANT

Úristen! érte a szívem majd meghasad.

ALKANDER

De ne szólítsa meg, némán hallgassa csak.

Második jelenet

Mörölő, Klindor

KLINDOR

Uram csak álmodik! hát magasröptű lelkét Ennyi
szép tett után megint gondok gyötörnék? Talán nem
volt elég megannyi győzelem, Mindig új s új babért
hajszolna szüntelen?

MÖRÖLŐ

Igen, álmodozom: hogy mily döntésre jussak, És a
kettő közül előbb melyikre sújtsak?
A Perzsa Sah legyen az, vagy a Nagy Mogul?

KLINDOR

Hagyja, hadd éljenek, legyen kegyes nagyúr.
Dicsfénye nélkülük is delelőre hág ma ... Hát a
seregeit már összeverbuválta?

MÖRÖLŐ

Még hogy sereg! Te gaz golyó! azt képzeled,
Pusztá kar nem elég legyűröm ezeket? Ha
meghallják nevem, erődök dőlnek össze,
Svadrónok hullanak, s az ellenség legyőzve.
Császárok ellen én, hacsak dühöm felét Küldöm
fegyverbe, a sikerhez épp elég; Csak egyet intek a
Párkáknak, és a gazdag Birodalmak azon
nyomban sivón elaszak: Ágyúm villámcsapás, a
Végzet a hadam, Egyet ütök, s ezer ellenség
odavan,
Egyet fújok, s galád terveik füstbe mennek,
S neked még sereget van emlegetni merszed! Nem vagy
méltó te Mária pártját még látni se, Egy tekintet, s fejed a
villám csapja le, Hitvány! Csak az a baj, hogy egyre szivem
hölgye Jár eszemben, s e gond csitítón hat dühömrre, A kis
Íjász, ki sok istent is rabul ejt, Kiüzi a halált szememből.
Jól figyeld, Arcomról hogy lemállt a rémítő tekintet, Mely
tombol, rombol, öl s mindent megsemmisíthet.
S mikor e gyönyörű szemekben elveszek,
Csak szépség, szerelem és irgalom leszek.

KLINDOR

Egy pillantás alatt, Egek! ön mire képes! Amilyen
szörnyű volt, egyszerre éppoly szép lesz! Képzelnem sem
tudok oly köszívűt, aki
Kegyétől önt soká meg tudná fosztani.

MÖRÖLŐ

Megmondtam már, sose búsulj, számomra egyet
Jelent, hogy borzadályt keltsek-e vagy szerelmet.
S ahogy én akarom, csűröm vagy csavaram: A
férfit rémítem, a nőt elbájolom.
Míg válthatatlanok voltunk, én meg a szépség, Alig
bírtam a nők örökös törvetését;
Hacsak kiléptem a kapun, mind elalélt,
Naponta ezrivel haltak szerelmemért;
Légyottra kértek a hercegnők, udvarhölgyek,
Babusgatásomért királynők esdekeltek, Előbb az
etióp, utóbb meg a japán:
Nevem sápirozott mindjűk ajakán.

Két szultána nyögött értem gyöttrő kinokban; Két
másik megszökött a szerájából miattam; A Szultán
micsoda patáliát csapott!

KLINDOR

Attól is csak az ön dicsfénye lett nagyobb.

MÖRÖLŐ

E praktikák hadi terveim aláásták, Ezért
odáztam el a föld meghódítását. Meg el is
untam; a Sors révén Jupitert Kértem, intézze
el valahogy ezt a pert, Keressen módot és
szüntesse be a Dámák Örökké sürgető kínos
tolakodását.
Különbén haragom majd az égig csap, és Az
istenek honát fenyegetendí vész,
S Mársé lesz ezután a villám és a dörgés. Az
ijedtség nyomán menten meglett a döntés, Kérésem
teljesült mihamar, mondhatom,
S most már akkor vagyok csak szép, ha akarom.

KLINDOR

Másként még több finom levélkét kéne hoznom!

MÖRÖLŐ

Jól vigyázz, egyet is el ne sikkassz, te poltron!
Különbén ... De miket mond rólam? Ki vele! KLINDOR

Hogy ön minden szívek gyötrelme s gyönyöre.

S hogy, ha mit ön igért, csak félig is beválik, Sorsa
az Istennők sorsánál is királyibb.

MÖRÖLŐ

Figyelj csak: azidótt, miről szoltam neked,
Istennő is belém szeretett, nem is egy.
Elmesélem neked azt a fura kalandot, Mely a
természetten is zürzavart fakasztott, Méghozzá
akkorát, hogy lón nagy ámulat: Egyszer csak
nem tudott égre kelni a Nap. Ez Isten, akit lát a
világ és imádja,
A Hajnalt egy napon sehogyan sem találta.
Keresték mindenütt, vén Títhon fekhelyén,
Kephalosz erdején, Mezonón kő-rejteken; És
mert sehol se volt e szép szálláscsináló, A
nappal délidőn se volt éppen sugárzó.

KLINDOR

S Fény Királynője hol, merre rejtőzhetett?

MÖRÖLŐ

Hol? hát az oldalammal együtt ejtőzhetett! Ott
vesztegette el idejét, meg a könnyét;

De iránta szivem nem lett ettől se gyöngéd; Semmit
se értek el legbujább csábjai; Ráförmedtem :
gyerünk napvilág-gyújtani!

KLINDOR

Én is emlékszem e fura históriára, Mexikóban
talált, s ott az a fáma járta, Hogy a Perzsa igen
feldúlt volt, hogy meri Ön az ő istenét ily
durván sérteni.

MÖRÖLŐ

Hallottam a híret, s tudom, megemlegetné,
Ha épp akkoriban nem tart úgy fogva Erdély, Hol
Nagykövetei kértek bocsánatot,
S ajándékuk nyomán dühöm csillapodott.

KLINDOR

A kegyelem mi szép erénye ily vitéznek!

MÖRÖLŐ

Nézd csak arcom, fiú, s szivem erről itéld meg: Lásd rajt
minden erény tömör foglatát. Lábam előtt juház egy
letiport világ, Népsége kiveszett, földje mind letarolva;
Gógiéért mindegyik a halállal lakolva, Országuk csak azok
tarthatták meg, akik Fénylő tökélyemet méltóképp tisztelik.
Európában, hol a fő-fők civilizáltak, Nem romboltam porig a
várost és a várat, Hadd uralkodjanak; ám az afrikai
Törzsfők földjeit el kellett pusztítani,
S velük együtt a sok kis hiú fejedelmet;
Megannyi sivatag a bizonyossága ennek: Hol jární
borzadály, a végtelen homok Jogos dühöm felől
nem kis nyomot hagyott.

KLINDOR

No és a szerelem? kedvese itt jön éppen.

MÖRÖLŐ

Megint e pokoli fickó kíséretében.

KLINDOR

Most hol rejtőzik el?

MÖRÖLŐ

Gyáva egy fráter ez,

De azért meglehet, hogy lesz benn némi mersz A
büszkeségtől, hogy *övele* lehet együtt, Semmi teteje,
hogy itt összeverekedjünk.

KLINDOR

Úgyis ő lenne csak, ki vesztébe rohan.

MÓRÓLÓ

De mikor szép vagyok, erőm hatástalan.

KLINDOR

Most hát ne bővülő legyen, de rendületlen.

MÓRÓLÓ

Nem gondolsz arra, mi így elkerülhetetlen? Mégsem
játszhatom a félig-félelmetest: Hölgem is megölöm,
ha meg kell ölnöm *ezt*. Várjuk ki szépen itt, míg
elválik e kettő.

KLINDOR

Őn amily vakmerő, éppoly körültekintő.

Harmadik jelenet

Adraste, Isabelle

ADRASTE

Ó, mily balsors nekem, ha így áll a dolog! Tűrök,
sóhajtozom, s előbbre nem jutok. Hiába ég
szívem ilyen eszeveszetten,
Őn sehogy se hiszi túláradó szerelmem.

ISABELLE

Fel nem fogom, uram, mért szór rám ily tüzet.
Szeretnek többnyire — s tudom, ön is szeret. Izzó
sójajai erről meggyőztek engem;
De még ha tán nem is lennék ily biztos ebben,
Midőn bizalmával megtisztel valaki,
Én is megtiszteltem, úgy, hogy hiszek neki. Ezt
várom öntől is; s ha már ennyire lángol, És lelkem
ön előtt semmit el nem palástol, Tiszteljen meg ön
is, és higgye el nekem, Hogy bárha ön szeret, én
önt nem szeretem.

ADRASTE

Kegyetlen, szóval ez a díj, amire méltat, Hosszú
szolgálatom kegyednek ennyit ér csak?
S a hű szerelem oly halálos vétek-e,
Hogy örök megvetést kell érte nyernie?

ISABELLE

Különb-különb nevet lelünk mi egy dologra; Ami
nekem tövis, ön rózsának csufolja;
S amit ön úgy nevez: szolgálat, lángolás, Az
nekem szenvedés, kínos vesszőfutás. Hitünknel
konokul kitartunk mind a ketten; Miről ön azt
hiszi, jó nekem, az a veszttem;
S minék arát ön oly magasra verte fel,
Szerintem megvetést és undort érdemel.

ADRASTE

Megvetni tudja csak e lángolást, amely szent,
Amivel engemet az ég kegyelme felkent! Igen, az ég
alig adott lélegzetet,
S máris csak arra, hogy imádjam kegyedet.
Lelkem mindjárt az ön képével jött világra, Öné
volt eleve, mikor még meg se látta. Majd ideállva
az ön szemei elé,
Semmit sem adtam én, mi már nem volt öné,
Semmit, amit az ég nem adott meg kegyednek.

ISABELLE

Örvendtem volna, ha az egek mást kegyelnek. Ők
teszik azt, hogy ön szeret, s én gyűlölöm: Ellenük
nem szegülhetünk, se én, se ön. Az ég kitünteti önt
a gyűlöletével,

Vagy tán titkos bűnért sújtja e büntetéssel,
Mert nem hiszem, hogy van borzasztóbb győtrelem, Mint
azt szeretni, ki hozzánk könyörtelen.

ADRASTE

Ilyen jól ismeri súlyos voltát bajomnak,
S szívében nyoma sincs mégse a szájalomnak?

ISABELLE

Dehogynem szánom én, s annál inkább, mivel
Látom, hogy kínjait hiába tűri el,
És nem vár más gyümölcs e hosszú szenvedésre,
Mint a bús kitartás nyomasztó tisztessége. ADRASTE
Egy apa ad jogot rá: megbántott hevem
Ítélete elé kell már terjesztenem.

ISABELLE

Félek, hogy ez uton nem sok sikert arathat,
S hogy szép terve nyomán önre szégyen marad csak.

ADRASTE

Remélem, rálelek, míg fenn jár még a nap,
Es szerelem hiján, győz majd az akarat.

ISABELLE

S én, mielőtt a nap lemegy, nagyon remélem, Látok
egy szeretőt, lesújtva szégyenében.

ADRASTE

Hát ez a vad szigor nem szűnik sohasem?

ISABELLE

Menjen apámhoz, és hagyjon békét nekem.

ADRASTE

Váltig kitart tehát a ridegsége mellett,
Míg csak akarata a kényszernek nem enged?
Én már itt sem vagyok, s ráadom eskümet,
Hogy ezzel csak az ön vágyának engedek.

ISABELLE

Menjen, folytassa csak tovább e hiu hajszát.

Negyedik jelenet

Móróló, Isabelle, Klindor, Apród

MÓRÓLÓ

Látod, hogy megszökött, azonnal elinált hát,
Meglátott, s iziben átadta a helyet! ISABELLE
Nem szégyen az, hiszen Királyokat követ, Ha
nem csalatkozom ama hírek felől, mik Az ön
hóstitteit mindenfelé regölik.

MÓRÓLÓ

Méltán elhiheti; s ha kell még tanuság,
Válassza ki a trónt, amelyre lépni vágy: S e
kar lába elé teszi a birodalmát;
Órá esküszöm én, többet még mit akarhat?

ISABELLE

Mért tékozozni e győztes kart oly nagyon? Nekem
elég, ha a szíven uralkodom:
Szerelmem lángja már többet nem is kívánhat,
Mint hogy vágyaiban lellessen drága tárgyat.

MÓRÓLÓ

Máris mind az öné; s hogy lássa, mennyire
Hatalmában van e vágyak mindegyike, Már nem is
gondolok aféle hódításra, Többé nem kell nekem
királyok koronája, Két-hármat még talán megtartok,
mint lakájt, Hogy ön elé vigyék szívem hódolatát.

ISABELLE

Ily fényes szolgálhad irigységet idézne A
boldogságra, mely életem szemefénye;
Érzelmek között a titkos kapcsolat Beéri
eggyel is, nem kíván másokat. *(Klindorra
mutat)*

MÓRÓLÓ

Pont úgy gondolkodik, mint jómagam, no látja, A
nagyságot, akár én, ön is úgy utálja. A legdicsebb
jogar se csábit, mondhatom, Mihelyt elragadom, már
vissza is adom, És Hercegnők sorát bővöltem el
anélkül, Hogy köztük egyet is válasszak szeretőmül.

ISABELLE

E ponton már hitem kissé ingatagabb.
Hercegnőknek adott miattam kosarat? Tőlük
megvont szívét énreám pazarolja?

MÓRÓLÓ

Mindennek la Montagne úr a megmondhatója. Jer
csak: midőn a nagy kínai torna állt, Hol elbővöltem
azt a két királyleányt, Nem udvarszerzte azt
beszélték, mint győzörte A féltés őket, és hogy
mentek értem öltre?

KLINDOR

Ridegségébe mind a kettő behalt.
Én Egyiptom körül utaztam ezalatt,
Ekkor történt az is, hogy kardjának hírére Kairó
majd belefűlt a könnyek tengerébe. Egy nap tíz
óriást döfött le egyedül, És földig pusztított
mindent körös-körül,
Hűsz kastélyt elsöpört, ledöntött két hegyormot,
Város, falu, vidék, mind-mind a tűzbe omlott, Es
Damaszkusz előtt leölt százezeret.

MÓRÓLÓ

Mily pontosan tudod az időt és helyet! En
már feledtem is.

ISABELLE

Ily dicső, hősi tettek
Hogy lehet, hogy az ön emlékéből kiestek?

MÓRÖLŐ

Kinek királyokon oly sok babér jutott,
Hogy érdekelnék ily csip-csup diadalok?

APRÓD

Uram.

MÓRÖLŐ

Mi kell, fiú?

APRÓD

Egy külföldi futár jött.

MÓRÖLŐ

Honnan? Kit képvisel?

APRÓD

Az izlandi Királynőt.

MÓRÖLŐ

Ó, Ég, te, ki tudod, milyen hajszolt vagyok, Adj több
nyugalmat és kevesebb hódolót! Hogy
ábrándíthatom ki már e sok rajongót?

KLINDOR *(Isabelle-hez)*

Látja, hogy ön miatt mi mindenről lemondott!

ISABELLE

Már nem kételkedem.

KLINDOR

Lám, szava szentigaz.

MÓRÖLŐ

Hiába esdekelt, számára nincs vigasz,
Akármilyen bolond reménykedés csigázza,
Halálát küldöm én neki, levélbe zárva.
De kérem, tűrje el, Királynóm, hadd legyen Egy
órácskára most önnél helyettesem Hű
bizalmasom, ő minden titkom tudója,
S híven elmondja majd, ki az ön hódolója.

ISABELLE

Ne időzzön soká; ha gyorsan visszatér,
Szerelméről szívem majd aszerint ítél.

Ötödik jelenet

Klindor, Isabelle

KLINDOR

Igy csak arról ítél, mily kedvben van lovagja; Apródját
is csak ily idétlenségre tartja:

Jelenteni, hogy óméltóságára vár

Valamely Nagykövet, Fullajtár vagy Futár.

ISABELLE

Ha sejténé, e hírt fogadtam mily örömmel:

Egy bolondtól megfoszt, és magamra hagy önnel.

KLINDOR

E biztató beszéd reményt kelt arra, hogy

Vágyamnak e rövid idő kedvezni fog.

ISABELLE

Hadd hallom, mit mesél?

KLINDOR

Hogy Isabelle-t imádom,

S csak övé a szívem, a lelkem s minden álmom, Az
életem . . .

ISABELLE

Minek e fellengző beszéd?

Tudom, és elhiszem, több ennél kell-e még? Szeme
előtt gonosz vagyok riválisához, Prezentjét
megvetem: szeretem önt, világos? Csak gyöngé
szenvédély kezdetekor szokás Az ily vonakodás
vagy épp bizonykodás.

De ott, hol a miénk máris magasba szárnyal, Egy
halk szemvillanás felér száz szóvirággal.

KLINDOR

Ki hitte volna, ég! hogy durva végzetem Így hozzám
szelidül, ha éri szerelem? Otthonról atyai szigorral
számkivetve, Pártfogó és barát nélkül csak tengve-
lengve, Egy külön gazda korcs, durva szeszélyeit
Hizelgő talpnyaló módján szolgálva itt,
Jószerecsém, ime, szánandó helyzetemben, Az ön
kegyeiben segít támaszra lelnem, És nagy
riválisom vagyona, hírneve

Önnel többet nem ér, mint e hű szív heve?

ISABELLE

Igy kell választani, és az igaz szerelmet
Az vonzza csak, amit jól tudja, hogy szerethet. Aki a
javakat, a körülményeket

Nézi, szerelme csak önös becsvágy lehet,

E mocskos kotyvalék rüt foltot ejtve, gyáván, Egy
szép lélek nemes tűz fakasztotta vágyán. Jól
tudom, hogy atyám másképpen érez, és

Boldogságunk elé majd gátat vetni kész.
De szívemen nagyobb immár a vágy hatalma,
Mint hogy a születés esélyén fönnakadna. Apám
hatalma nagy, hitemnél nem nagyobb: Magának
választ ő; magamnak én fogok.

KLINDOR

Hogy csekély érdemem így felnagyítva látom ...

ISABELLE

De itt jön hódolóm; hagyja, itt ne találjon.

Hatodik jelenet

Adraste, Klindor

ADRASTE

Mily boldog lehet ön! s rám milyen gond vetül!
Kedvesem csügg önön, engem meg elkerül! Bár szíves-
örömet időz az ön körében, Mihelyt megjelenek, ő
máris szökni készen.

KLINDOR

Még nem is látta, hogy ön feltűnt e helyen,

S elunva szavaim, búcsút vett hirtelen.

ADRASTE

Elunta szavait! hiszen az ön kedélye

S kellemdüs szellem kinek nincsen inyére? Mit

is mesélhetett, mi nem tetszett neki? KLINDOR

Ezt aztán igazán könnyű megfajteni: Gazdám

szerelemait, inkább bolondozását, Légvár-

hóstitteit, vitéz kalandozását. ADRASTE

Lekötelezne? Ön és gazdura nem az, Ki,

mint én, oly urat féltékenységre ajz.

De ha már semmi sincs, mi vad hevét elállja,

örültségeit ön térítse más irányba.

KLINDOR

Csak nem tart tőle? hisz nincs is más bókja, csak
Halál, fosztogatás, csak tömény iszonyat, Törés-zúzás-
verés- nyakazás minden szinten.

ADRASTE

A cselédjének ön kicsit túl jó, szerintem: Nem

hinném, hogy csak úgy kiszolgálná eme Szájhóst,

hogy nem jár egyenesben. A gazdája tehát vagy más

Isabelle körül cselleng, Bizonyos, hogy e hölgy egyre

kegyetlenebb lett;

Ön vagy valaki mást szolgál, vagy vakmerőn Túl

sokat tart saját kis személye fölül. Alapos a gyanúm,

hogy nem jár egyenesben. A gazdája tehát vagy más

hölgyet keressen, Vagy ha már sehogy se túrtózteti

magát, Válasszon ön helyett más futárt legalább.

Nem mintha apja, ki ismer és tisztel engem, Ne

tudna végül is döntésre jutni ebben: De jobb

lelkemről e gondot levennie, Hát tűnjön el, amíg

kedves az élete; Mert ha még egyszer itt ólálkodik e

portán, *Tudom, hogy* verjem el a port ily alja szolgán.

KLINDOR

Csak nem hiszi, hogy én tűzének árthatok?

ADRASTE

Semmi feleselés, mert jót nem állhatok . . .

Ennyi elég legyen.

KLINDOR

Méltatlan, ha ily enyhe

Gyanú miatt belegázol önéretembe.

Ha születésemmel nem is kérkedhetem, Szívem

helyén van, és ép a becsületem, Még

visszaadhatom e kölcsönt kamatostul.

ADRASTE

Mit! fenyegetni mer?

KLINDOR

Eszemben meg se fordul.

Sértése súlyos, ám nem lesz gyümölcsöző. De

cécót csapni itt nem kedvez hely s idő.

Hetedik jelenet

Adraste, Lise

ADRASTE

A senkiházi! és még neki állna feljebb! LISE

Úgy látszik, jó uram, hogy ön elmebeteg lett.

ADRASTE

Én, és elmebeteg?

LISE

Ha féltékenyekedik

Eme Bohóckirály kisinasára itt.

ADRASTE

Ismerve önmagam s ismervé Isabellát,
Nem tartok tőle, hogy egy ily lakájra felvált.
De azért egy kicsit elveszi kedvemet,
Ha hallom, hogy vele mily vidáman nevet.

LISE

Szóval, tagadja is, meg be is vallja szépen.

ADRASTE

Ha úgy tetszik, nevezd oktalannak szeszélyem,
S véld, hogy gyanum helyes vagy éppen helytelen;
Elűztem innen, hogy végre nyugtom legyen.
Tudsz róla valamit?

LISE

Mondjam-e vagy ne mondjam?

Isabelle szive csak óerte ég titokban.

ADRASTE

Mit mondsz, az istenért?

LISE

Hogy övé a szive,

S hogy sose volt nagyobb egy új érzés heve,
Minden gondjuk közös, halálos szerelemben.

ADRASTE

Ó, hűtlen, becsstelen nő, hát eszevesztetten
Elibém helyezel egy ilyen lókötőt?

LISE

Dölyfős ellenfele, úgy fest, előkelőbb,
Megmondom kereken, azt híresztelte nemrég,
Hogy gazdag nemesúr.

ADRASTE

Micsoda szemtelenség!

LISE

Egy szigorú apa haragjától szökött,
Soká sehol, sehogy nem leve pihenőt,
Végül — hogy pénzhány volt oka, vagy szeszély-e?
Magát nagy Hengegönk szolgálatába téve,
Mint e szájhős bolond szerelmi ügynöke,
Rávette Isabelle-t, hajtson szavára, s e
Csábító, kedvesét oly jól elszédítette,
Hogy az ön vágyait immár meg is vetette.
De apja majd segít; beszéljen vele, hogy
A lányon győzzön a kötelesség s a jog.

ADRASTE

Éppen most az imént nyertem biztosítékot,
Hogy hű kitartásom a sikerre elég ok,
És nem sokba telik, érett gyümölcsre lesz.
S te, óhajtod-e, hogy végképp lekötelezz?

LISE

Ha önt szolgálhatom, nincs amit meg ne tennék.

ADRASTE

Segíts meglesni hát a kettőjük szerelmét.

LISE

Mi sem lesz egyszerűbb, ma este, ügylehet.

ADRASTE

Ég áldjon. S látnom kell a dolgot, ne feledd. Fogadd
ezt addig is, némi szerény előleg.

LISE

Kijut majd a verés a kikent lókötőnek.

ADRASTE

Arról kezeskedem, jut neki, légy nyugodt,
Amennyit csak kibír a háta, annyi bot.

Nyolcadik jelenet

Lise

LISE

Azt hiszi a pimasz, a várost már bevette, De
meglakol, amért szivem semmibe vette.
Kisistennek hiszi magát, mert kedves ő, Más lány
se kell neki, csak az előkelő; Érdememen az ő
becézgetése túlnó:
Finnvás orrának nem is jó más, csak az úrnő. Csak
szolgáló vagyok? s ő nem lakáj csupán? Ha az ő
arca szép, az enyém rút talán? Azt állítja, nemes és
gazdag, lárifári,
Honától messze ezt bátran mondhatja bárki. Es
ha az volna? Még ma megtáncoltatom, Virgácsra
ropja majd nemesség és vagyon.

Kilencedik jelenet

Alkander, Pridamant

ALKANDER Megdobbant a
szive. PRIDAMANT

Aggaszt, mi vár fiamra.

ALKANDER

Lise jobban szereti, semhogy vesztét akarja.

PRIDAMANT

A szív, ha megvetik, csak a bosszúra hajt.

ALKANDER

Várjon: a szerelem megváltoztatja majd.

HARMADIK FELVONÁS

Első jelenet

Géronte, Isabelle

GÉRONTE

Csitítsa sóhaját, és szárítsa ki könnyét:
Szándékom ellen ők fegyvernek vajmi gyöngék.
Bár minden bánata megindítja szivem,
Az észre hallgatok, s a könnyeire nem.
Azt is jobban tudom, előnyére mi válhat.
Gógós, látom, csakis drágakó kell magának!
S az ifjú grófot, és amije van neki,
Maga egyszerűen semmibe sem veszi?
Mi hja is lehet? Formás a teste, lelke,
Nemes, gazdag, vitéz és lángoló szerelme
Megtisztelti magát.

ISABELLE

Tudom, szép és vitéz,

E megtiszteltetés nekem mégis kevés.
Am, hogyha ennyit az ön jósága megenged,
Hadd említsem fel azt, védelmében ügyemnek,
Hogy titkos ösztönből, melynek nincs neve sem,
Nagyra becsülöm őt, de nem szerethetem.
Sokszor az Ég sugall olyat, mi más szemében
Döntésünket netán tévesnek festi éppen,
S egy pillantással ő az, ki szivünkbe olt
Vágyat vagy megvetést, szerelmet vagy szigort;
Ő fúzi egybe az érzés szálával itt lent
Ott főt már eleve egymásnak szánt szivünket: Titkos
intései nélkül nincs kötelék,
Nem létesül kapocs, csak ha ő közbelép.
Ha e gondviselés törvényét félretoljuk,
Vád alá vesszük őt, gondját kétségbe vonjuk,
Lázongunk ellene, s magunk hívjuk ki így
A balsorsot, amit haragja ránk zudít.

GÉRONTE

Botor, azt hiszi, hogy ez védelmére szolgál?
Kinél tanulta ezt, mily filozófusoknál?
Látom, sokat tud, ám minden tudása sem
Gátol meg benne, hogy tervem véghezvigyem.
Ha jelöltem iránt az Ég undorra készti,
E kapitány után meg ily lánggal emészti?
Vitézlő harcosunk rabláncra fűzte tán
Magát is, az egész földkerekség után?
E szájhős emeli családunk majd a fénybe?

ISABELLE

Esedezem, uram, lányát így meg ne sértse!

GÉRONTE

De hát akkor miért engedetlenkedik?

ISABELLE

Üdvöm s nyugalom az, mi erre kényszerít.
Amit ön szívesen nevez boldog Hymennek,
Nekem az a pokol, melynek mélyére vetnek.

GÉRONTE

Hány lány akadna, szebb és jobb is, mint maga,
Kinek ez a pokol édennek látszana!
Punktum! így akarom; s jobb, ha erőmnek enged.

ISABELLE

Tegye próbára tán másként az engedelmet.

GÉRONTE

Megmondtam: „Akarom!” Kár feleselnie.
Távozzék; nincs tovább vitának itt helye.

Második jelenet

Géronte

GÉRONTE

De kacifántos ez a mai fiatalság!

Önkényt kiáltanak, ha a rendet betartják,
S a legszentebb jogok nekik üres szavak, Hogy a
saját fejük után ne fussanak. Meg hát, ilyen a nő:
ellenkezésre hajlik, Hogy országunk nyűgét tán
lerázhatja majd így. Érzéseiben sem ismer mást, csak
szeszélyt, Döntésünkkel soha, sehol egyet nem ért.
Azért mégse reméld, elvakult esztelen te, Hogy bármit
ráhagyok izgága szellemedre. Csak hát e féleszű 'még
mindig itt nyüzög? Ésszel, erővel-e? elűzöm innen őt.

Harmadik jelenet

Géronte, Mórölő, Klindor

MÓRÖLŐ *(Klindorhoz)*

Végre belátod-e, hogy szánandó a sorsom?
A nagyvezír megint itt nyaggat egyre, folyton;
Segítségért eseng másfelől a Tatár;
Narzens és Kalikut is mind nyakamra jár:
Ha mindnek engedek, négyfele kell szakadnom.

KLINDOR

Szerintem, hagyja, hogy mind egymásnak szaladjon. Nem
jól használja ki félelmes karjait,
Ha egyet megsegít, s hármat megharagit.

MÓRÖLŐ

Mondsz valamit; elég is már e sok szívesség; Ha
féltékenység, hát csak szerelemből essék. Ah!
megbocsájt az úr, nem láttam, hogy kegyed Mellém
került, s csupán most tiszteleghetek. De mily
felindulás, ami arcán erőt vett? Rosszakarói tán? hadd
koncolom fel őket!

GÉRONTE

Kegyes hozzám az Ég, nincsen rosszakaróm.

MÓRÖLŐ

Mert megjuházta már mindet kegyes karom.

GÉRONTE

Még egy kegy, amiről nem is volt tudomásom.

MÓRÖLŐ

Mióta köztudott, hogy öné pártfogásom,
Mind szörnnyethalt, s ha nem, hát moccanni se mer.

GÉRONTE

De jeleskednie most már másfele kell;
Illő-e, hogy e kar, mitől mindenki retteg,
E háborús időn ily békésen pihenget?
Csak lejárhatja jól megszerzett hírnevét,
Koptatva tespedő városunk flaszterét.
Pusmogják, hogy hírét jogtalan bitorolja,
S azt sűgiják: itt megy a kardcsörtető bolondja.

MÓRÖLŐ

Az áldóját! fején találva van a szög;
De hogy mennék, mikor tömlőcben csücsülök?
Isabelle fogva tart, szemeknek varázsa
Törte szívemet és fegyverem rabigába.

GÉRONTE

Ha semmi más, csupán ez tartja vissza itt,
Kedvére bármikor felkerekedhetik;
Isabelle nem öné, ne is tartson felőle.

MÓRÖLŐ

Mit mond? a mindenit! Királynő lesz belőle!

GÉRONTE

Nincs kedvem ennyiszor végigvenetni, míg Regéli
ritka és különc hőstetteit.
Sületlenségeken egyszer mulat az ember. Szóval:
királynővé tenni nem Isabelle-t kell. És ha
zaklatni őt többé nem jár ide ...

MÓRÖLŐ

Hogy beszél ez velem, tán elment az esze? Szegény
pára, tudod, hogy nevem hallatán már Megfut a
Nagy Török, s vacogni kezd a sátán;
S egy röpke perc elég, hogy szétmorzsoljalak?

GÉRONTE

Otthon az inasok lesik parancsomat,
Akiknek ha eszük nincs is a hősködésre,
Öklöt mutatnak az ilyen hetvenkedésre.

MÓRÖLŐ *(Klindorhoz)*

Számláld elő neki ezer nagy tettemet.

GÉRONTE

Türtöztesse magát, jobb lesz. Most elmegyek. Szememben
bár nem oly szálla, mint sokakéban, Vérem felforr hamar,
és szolgám mind helyén van.

Negyedik jelenet

Mórölő, Klindor

MÓRÖLŐ

Ürnöm tisztelete, kényelmetlen erény,
Hős karom zsarnoka, hová süllyedtem én?
Lenne száz ellenem ez egy apa helyében,
Ráontani dühöm, úgy, hogy téged ne érjen! Hah,
te, testetlen árny látható démona, Kárhozat
címere, te ördög-cimbora,
Te mersz elűzni, sőt megfenyegetni engem,
Kinek kegyeiért királyok raja verseng? KLINDOR
Mától fogva, amíg itt kint lesz ez alak,
Szerelmét zengje, s őt csúfolja egyre csak.

MÓRÖLŐ

Patvarba! s ha netán pimaszkodnék a szolgál?

KLINDOR

Azért e szablya, hogy példásan megtorolja.

MÓRÖLŐ

De ha lángzón kiszáll börtönéből e kard, Felgyújtja
az egész házat egy perc alatt, Elemészt iziben tetőt,
ereszcsatornát, Szarufát, bútűfát, szemöldökfát,
könyökfát, Mellvédet, oszlopot, szelement, léceket,
Párkányt, tám- s gyámfalat, félfát, földemeket, Ajtót,
rácstól, reteszt, palát, ablak-keresztet,
Ólmot, gipszet, vasat, meszet, márványt, cementet,
Szalát, udvart, kutat, pincét, padmalyt, padot, Kamrát,
illemhelyet, teraszt, följáratot. Gondold csak el az én
üdvöském borzadását,
E tűz eloltaná heves szerelmi lángját; Menj, s érts te szót
vele, te nem vagy nagy s híres; Legfeljebb egy pimasz lakájt
jól ránkba szedsz.

KLINDOR

Hogy én menjek .. .

MÓRÖLŐ

Agyó. Hallom a kapuzárat.

Félek, hátha kilép rajt ez a rusnya állat.

Ötödik jelenet

Klindor, Lise

KLINDOR *(egyedül)*

A nyalka gyászvitéz, aki remegve fél,
Ha csak rebben egy árny, rezdül egy falevél!
Egy aggastyán elől úgy fut, mint csitri lányka,
S folyton egy reszketés, hogy majd valaki bántja! De
hogy mily végzetes küllemmel bírsz, Lise-em! Ily merész
szívet is rettegsbe viszel.

Ily páratlan vitézt, e kapitányok gyöngyét,
Királyok ostorát, királynők szédítőjét.

LISE

Az arcvonásaim hát nem épp biztatók:
Más csábit messziről, én szemből taszítok.

KLINDOR

Bolondot tán taszítsz, de csábitod a bölcset;
Nem sok arc van olyan, mely ezzel dicsekedhet.
Ki érted vágyban ég, megvan rá az oka:
Megejtőbb tárgyat én nem láttam még soha:
Ép, kedves, gyors eszed, csüfondáros kedélyed,
Előnyös termeted, csábos gömbölyűséged,
Ékes vonásaid, színed, szelid szemed,
Van oly otromba lény, ki beléd nem szeret?

LISE

S mióta tart ilyen szépnek, mióta, mondja?
Nem látja? Lise vagyok, nem pedig Isabella!

KLINDOR

Tikettőtök között vágyam így osztva meg:
Imádom vagyonát s a te szépségedet.

LISE

Nem markol túl sokat? fogjon meg jól csak egyet.
Az én szépségem az ő vagyonának enged.

KLINDOR

Házassággal, igaz, hogy őt kecsegtetem,
De azt hiszed, ezért jobban is szeretem?
Szerelem és Hymen más-más módszert kíván itt:
Ez a kedvesre, az a kellemesre vágyik.
Ismered nyomorom, s neked sincs vagyonod.
Semmi a semmivel nem párosul sehogy.
De hogyha okosan közelednél tüzemhez:
A hitves szolgál csak, ámde ürnő a kedves.

A ritkább együttlét több gyönyörrel fogad; A hitves vesz csupán, de a kedves elad; Kénytelen szerelem könnyen jut kora csödbe, A kapocs szorosabb, ha önként zárul össze. Kényszer a szerelem gyűlöli, ám csupa báj, Ha szeretünk, noha szeretni nem muszáj. Ime, ajánlatom, gondolkozz így felőle.

LISE

Ismerhet, tudja jól, hogy nem kérek belőle. De hiszen maga sem a szívéből beszél, Csak a csúfolkodás, multság kedvién'.
Hát éppúgy nevetek rajt, ahogy maga, lássa. De menjen csak tovább, újabb látogatásra.

KLINDOR

Lennél csak kedvesebb, maradnék boldogan. LISE
Űrnóm fönt várja már, egyedül, nyugtalan.

KLINDOR

Hát így elüldözől!

LISE

Nem én, csak oda küldöm,

Hogy nagyobb üdvben és örömben részesüljön.

KLINDOR

Még megvetésed is milyen elbűvölő!

LISE

Ne pazarolja már, oly drága az idő.

Menjen ...

KLINDOR

De ne feledd, csak azért szeretek mást ...

LISE

Hogy kettőnk nyomora ne gyarapítsa egymást. De hisz megmondtam már, hogy sosem feledem.

KLINDOR

Ég áldjon. Gúnyod is oly varázsos nekem,
Hogy szemednek szívem még jobban foglyul esnék,
S szerelmem nőne csak, ha tovább késlekednék.

Hatodik jelenet

Lise

LISE

A hűtlen! bájjaim végre észreveszi,
S hogy elcsábítson, a szerelmem színleli! Szent lángom megveti, becstelenség — szeretne, Nőül nem venne, de szeretőül -- elvenne. Tetteimben, galád! láttál-e valamit,

Mi ily elvetemült szándékra bátorít?

Ki mondta, hogy velem ily gyáván visszaélhetsz, Hogy énnám ilyen könnyű sikert remélhetsz? Nevettem mindezen, de csupán csak azért, Hogy ne áruljam el, mindez mennyire sért. Mi mást is kelthetett, mint gyanút, e tiráda? Ki elrejté dühét, bosszúját megtalálja.

S ál-kedvességem, mely reménnyel áztatott, A csapdába taszít, mit néked áztatott, Menj, áruló, szeress, lelked megosztva, csóstit, Válassz, akit akarsz, nődül vagy szeretődül, Add egyiknek szived, s másíknak hited, Engem, se Isabelle-t így el nem szédítetd.

E hosszú nyugalom hamar viharra vált át,

S fejedre gyűjt mind mennykővét és villámát:

Vetélytárs ront reád édes légyottodon,

S kettőnkért áll bosszút ez az egy alkalom. De mit tettél, hogy így fejedre száll a vétek? Javunk keresni már oka ily bűnhődésnek? Hiszen szeretsz, csak a pénztől vagy csapodár,

S századunkban ki az, ki erre rá nem áll? Feledjük el a rút közönyt, a csúnya tervet. Élvezd csak ami jó, hisz úgy megérdemelted. Ó, szerelmes szívem mily vad vitákra gyűl, Benn hány ellenkező gondolat harca dúl! Bántsam, aki ,szeret? kiméljem, aki sértett? Szerelmem vesszen el! szeressem, ki nem ért meg! Ily szörnű helyzetet teremt a szerelem?

S majd még szégyenemen mulat a szemtelen?

Szerelmem s gyűlölet egyként sodor magával, És egyiknek heve vetekszik másikéval,

E széltoló iránt megszűnt a szerelem,

Jóhírem óre már a gyűlölet legyen.

Hetedik jelenet

Mórölő

MÓRÖLŐ

Itt vannak, szökni kell! De nem, senkit se látok.

Csak így bátran tovább. Mégis reszketve állok.

Hallom őket, futás, Semmi az, csak a szél.

Lopózzunk, eltakar homályával az éj.

Te vén bolond, azért királynóm várom én itt. Csak a gaz inasok felbukkanása rémit.

Kétezer éve így szívem nem vacogott.

Túl nagy kockázat ez; ha jönnek, meghalok. Mert inkább meghalok, semhogy velük kiálljak,

S e csöcselék miatt érje kardom gyalázat. A

vitézség milyen fura vészekbe dönt.

Gyorsaságban, igaz, nincs énnám külön;

Ha csak szaladni kell, velem ki nem babrálnak,

Kardomnál semmivel nem gyatrábbak e lábak. Látom

már, jönnek ök. Most vége, meghalok. A testem csupa

fagy, már futni sem tudok. Ó, Sors, hogy hős szívem

ily ellenedre lenne! Királynóm maga jön

Titoknokommal erre. Lassan fölengedek. Hadd

halljuk, mit cseveg,

S miként ecseteli neki szerelmemet!

Nyolcadik jelenet

Klindor, Isabelle, Mórölő

ISABELLE

Mórölő elbújva hallgatózik

Mi apám illeti, minden csak balul üt ki, Még sose

látam ily komorságba merülni; Se urát, se magát

nem tűri többet itt. Grófunk is megvadult, és

féltékenykedik. Azért kérettem is, hogy e helyre

lejöjjön, Hogy a szobámba fönt valaki ránk ne

törjön; Itt senki sem zavar, cseveghetünk, s ha kell,

Választhat, erre vagy amarra tünjön el,

S nekem is nyitva a szökés útja, ha jönnek.

KLINDOR

Túl sok gondot okoz a megmentésem önnek.

ISABELLE

Semmi gond nem lehet túl sok, megvédenem, Ki

nélkül a világ nem világ énnékem.

Nekem több, hogy szívem a szívé megszerezte, Mintha

egész világ űrnőjének nevezne. Mihaszna úz apám s

védence, énreám Az ön szerelme tart s tarthat jogot

csupán. Csak úgy versengenek ketten az üldözésben,

De mert önért van ez, bántásuk meg se érzem;

Örömmel viselem, bármily gyötirelem ért, Ha hűséges

szívem szenved el, s önért.

KLINDOR

Mélyen zavarba ejt, s mi mást tehetne lelkem,

Cserébe életem kínálja elbűvölten.

Egyetlen vagyonom hagyta csak meg, a vért, Mit,

ha kell, örömet ontok szemeiért.

De ha rossz csillagom egyszer fordulva jobbra,

Szabaddá teszi az utat szülőhonomba, Meglátja, tán

nem is méltatlant érne, ha Vetélytársam helyett

engem választana.

De zokon ne vegye, nem lehet nem remegnem, Hogy

apja és a gróf gátolni fogja ebben.

ISABELLE

Tudom, hogy mit tegyek, s éppúgy nem bír velem Egyik

hatalma, mint a másik kellemé.

Nem mondom el, milyen döntést hoztam magamban, Elég

ennyi: magam függetlenné avattam, Bármit tervezzenek,

mind pára, pusztá lég ...

S hogy...

MÓRÖLŐ

Nem bírom tovább, beszélmem kell, elég!

ISABELLE

Kihallgattak, nagy ég!

KLINDOR

A kapitány! ki lenne? ...

Majd én megbékitem, ügyet se vessen erre.

Kilencedik jelenet

Mórölő, Klindor

MÓRÖLŐ

Áruló!

KLINDOR Csendesen; az inasok ...

MÓRÖLŐ

KLINDOR

Az egész szolgahad tüstént jön, s ránkrohan.

Hogyan?

MÓRÓLÓ

Ni, a kis ártatlan, ahelyett, hogy nevemben,
A magad nevében csábítgattad szerelmem.

KLINDOR

Elfoglaltam helyét, s kiebrudaltam önt.

MÓRÓLÓ

Választhatsz szabadon négy halálnem között.
Vagy egy ökölcsapás, s üvegként összezúzlak,
Vagy itt elevenen a föld mélyébe fúrlak,
Vagy egy vágással tíz részre hasítalak,
Vagy föl a fellegek fölé hajítalak,
Hogy ott az elemi tüzek emésszenek fel.
Tüstént válassz tehát, s számolj le életeddel.

KLINDOR

Válasszon csak maga.

MÓRÓLÓ

S te mit ajánlsz, komám?

KLINDOR

Hogy szedje lábait, vagy elverem csunyán.

MÓRÓLÓ

Még fenyegetni mer! a mindenit! a bátra!
Nemhogy irgalmamért esengne, térden állva!
Biztos, a szolgálknak megadva már a jel ...
Parancsolom, hogy a tengermély nyeljen el!

KLINDOR

Én nem megyek el ily messzi nagy temetőkig,
A folyóba dobom, ha még sokat kötődik.

MÓRÓLÓ

Egy húrton pendülnek, patvarba!

KLINDOR

Csend legyen!

Ma éjjel tíz vitézt ledőftem, kereken,
S ha szemtelenkedik, gyarapíthatja számuk.
MÓRÓLÓ Teringtét, a gaz az árnyékom alá bújt!
Merész fickó lehet, ha példám követi,
Csak tisztelne kicsit, el is nézném neki.
Figyelj csak, jó leszek hozzád, kár lenne, látod,
Ily jó vitéztől megfosztani a világot:
Kérd csak bocsánatom, és engedd szabadon
E szépséget, kié minden hódolatom;
Erőmet ismered, most ismerd meg kegyelmem.

KLINDOR

Inkább, ha ily nagyon buzog a virtus önben,
Vívjunk egy kis csatát szívünk hölgye miatt.

MÓRÓLÓ

Szavamra, elbűvöl, hogy ily nagylelkű vagy.
De célcótlan legyél hódítására készen,
Átengedem neked, szolgálatod fejében,
Mered még mondani, hogy hálátlan urad?

KLINDOR

E ritka adomány mélyen szívemre hat.
Királyok védnöke, nemes, nagylelkű harcos,
Legyen a nagyvilág dicséretedtől hangos!

Tizedik jelenet

Isabelle, Móróló, Klindor

ISABELLE

Egeknek hála, hogy így egymásra talált
Végre, minden viszály nélkül, két jóbarát.

MÓRÓLÓ

Ürnöm, feledje is, hogy egykor arra kértem,
Kegyembe véve önt, legyen a feleségem.
Szándékom változott bizonyos ok miatt,
Helyette én adok magának férjurat.
Kérem, becsülje meg, hisz éppen ő se gyáva,
Nálam vitézkedett.

ISABELLE

Mivelhogy ön kívánja ...

KLINDOR

Csak semmi szóbeszéd, szerelmünk még titok.

MÓRÓLÓ

Pártfogójuk leszek, s igérem, hallgatok.
Bárhol a földtekén csak hivatkozzanak rám:
Szárason és vizen rettegik szerzte szablyám.
Legyenek boldogok, hitben, törvényesen.

ISABELLE

Kívánsága parancs, neki adom kezem.

KLINDOR

Rendelje el, hogy ezt még egy csók is kövesse.

MÓRÓLÓ

Elrendelem.

Tizenegyedik jelenet

Géronte, Adraste, Móróló, Klindor,
Isabelle, Lise, szolgahad

ADRASTE

E csók kerüljön életedbe,

Gaz csábító!

MÓRÓLÓ

Ezek nem rettegik karom. Az

ajtó nyitva áll, itt a jó alkalom.

KLINDOR

Gazfickó, azt hiszed, megvéd e sok briganti?
Bandád közepiből téged választalak ki!

GÉRONTE

Adraste megsebesült! orvosért! menjetek.

A többi meg hamar a gyilkost fogja meg.

KLINDOR

A tüleró lebir! Ég veled, Isabelle-em!
Úgy látszik, sorsom az, hogy e mélység benyeljen.

GÉRONTE

Vége. Vigyétek el hozzám e tetemet.

Gazfickó, te pedig börtönbe, el veled.

Tizenkettedik jelenet

Alkander, Pridamant

PRIDAMANT

O, jaj, meghalt fiam!

ALKANDER

Ön folyton csak aggódik.

PRIDAMANT

Ne vonja tőle meg segítő bűverőit.

ALKANDER

Türelem, amúgy is meglátja mielőbb A
boldog szerelem édes karjában őt.

NEGYESDIK FELVONÁS

Első jelenet Isabelle,

Lise

ISABELLE

Közeleg hát a vég: a jogtalan ítélet
Holnap már zsarnoki kényével visszaélhet,
Hogy gyilkosainak áldozza kedvesem, Bosszuját
töltse be, és ne törvényt tegyen. Az
igazságtalan, zord döntést kicsikarva, Apám
gyűlölete jut holnap diadalra, A halál jogcime,
vidékünk érdeke,
A sors szigora és Isabelle végzete!
Jaj! ellenségei, e rettentő hatalmak
Ellen, hogy büntelen, csekély védelmet adhat:
Nyomorult idegen, kinek vétke csak ez: Hogy
engem szeretett, s hogy oly tökéletes! Igen, Klindor,
nemes érzelmed és erényed Elnyerte szívemet, de
épp ez a te vétked. Bár meghagyják nekem tovább
az életet, Vesszen el, hogyha már szerelmem
elveszett; Engem is foglyul ejt, ki téged tart
bezárva; Hisz én vagyok oka, követlek a halálba,
Es ugyanaz a perc, mely minket elveszít, Majd
egybefonja fent szerető lelkeink. Embertelen apa,
gógód meg lesz csalatva, Ha látod, szent hevünk
hogyan jut diadalra! S ha vesztemtől szíved
bánatba hull talán, Nevetek rajta csak, kedvesem
oldalán,
Minél több könnyet csal a megbánás szemedbe,
Annál szebben virul kettőnk csodás szerelme; Vagy,
ha szíved a kín tán mégse kezdi ki, Árnyam naponta
jár hozzád kísérteni, Rémalmas éjeken lábaidhoz
szegődve, Oly gyászos képeket tereget majd elődbe,
Hogy szivedbe örök borzadály költözik, A kín lelkedbe
mar, s utánam halni hív. Kihúnyó napjaid sötét
balsorsban végzed, S még engem irigyelsz, az lesz a
büntetésed. Míg végül ...

LISE

Az egész ház alszik, s maga itt!

ISABELLE

Ha már nincs több remény, Lise, nincs több

félelem se.

Jólesik egy kicsit magamban sírnom erre,
Hol utoljára még láthattam Klindorom,
Hangjával telve még e hely, jó hallanom,
És éreznem megint, hogy támad észvesztetten
Az elmúlt szerelem édes emléke bennem.

LISE
Szántszándékkal miért tetéznj kinjait?

ISABELLE
Hát mondd, mit tehetek, kihez forduljak itt?

LISE
A két hű szerető közül, ki önt imáda,
Az egyik már halott, másik halálra szánva:
A sok sóhajtozás, higgye el, mit sem ér,
Keresse azt, aki kettejükkel felér.

ISABELLE
Hogy rnerészelsz ilyen szókkal állni elémbe?

LISE
Hiú könnyeitől valamit még remél-e?
Azt hiszi, ha zokog s elcsúfítja magát,
Szerelemétől elűzheti a halált?
Jobb lesz gondolnia új fényes hódításra.
Én ismerem is azt, ki legméltóbb e tárgyra,
Páratlan férfiú.

ISABELLE
Pusztulj szemem elől!

LISE
Keresve sem talál méltóbbat, fogja föl!

ISABELLE
Meddig kell lássalak még, fájdalommal növelni?

LISE
Meddig kell ön előtt örööm rejtgetni?

ISABELLE
Nahát, épp most van itt az öröm évada!

LISE
Mindjárt elmondom, és ítélje meg maga.

ISABELLE
Nekem semmit se mondj!

LISE
De hisz magára vár csak .. ,

ISABELLE
Vagy Klindorról beszélj, vagy ki se nyisd a szádat. LISE
Jókedélyem, amely a bajban is kacag,
Könnyei századán túltesz egy perc alatt:
Klindort az menti meg.

ISABELLE
Klindort megmenti?

LISE
Mért ne?

ISABELLE
Hogy mint szeretem önt, most már ebből ítélje!

LISE
Könyörgök, mit tegyek? hogy segítek neki?

LISE
Én csak elkezdtem, ön lesz, ki befejezi.

ISABELLE
Jaj, Lise!

LISE
Először is, Klindort követni kész-e?

ISABELLE
Még kérde? hisz ha ő nem él, nem élek én se!
Lise, ha ez a te nagy eszed nem váltja ki,
Kész vagyok én vele pokolra szállani.

LISE
S te mered kérni, hogy kövessem a szökésbe?

ISABELLE
Ha már szerelme ily szép tervre ösztökélte,
Hallgassa meg ügyünk, és segítsen nekem:
Magán múlik csupán, hogy ő szabad legyen.

ISABELLE
A börtön itt van a közelben.

LISE
És?

LISE
Így aztán

ISABELLE
Az ór öccseura nemrég szemet vetett rám;
S mivel meglátni s megszeretni engem: egy,
Szegény boldogtalan fülig belém esett.

ISABELLE
Nem is mondtad soha!

LISE
Meghaltam volna menten, Ha
fülébe jut ez a dolog, szegyenemben.

ISABELLE
De most négy napja, hogy elfogták kedvesét,
Azt színlelem neki, hogy megtörik a jég,
Szóban, s máshogyan is, mind azzal hitegetve,
Hogy kölcsönös lehet talán kettőnk szerelme.

Ha valaki szeret, s azt hiszi, szeretik,
Mindent megtesz azért, kire vágyakozik:
Ezzel aztán szívét meg is nyertem magamnak, Úgy,
hogy már nincs, amit éntőlem megtagadhat. Amikor
bizonyos lett érzelmem felől,

Céloztam arra, hogy ne legyen börtönör,
S kedvemért mondta, hogy nem szívesen az ő se, De
igencsak nehéz szabadulnia tőle,
Mert — mi ma nála van — a börtön kulcsai
Bátyjának és neki legdrágább kincsei.

Én rávágtam legott, hogy jócsillaga jobban
Nem is ragyoghatott, éljen az alkalommal:
Egyből gazdag lehet, s kezem is elnyeri,
Ha jószerecséjét gyorsan megnyergeli:
Börtönében van egy úriember Bretagne-ból,
Itteni álnévén bizonyos la Montagne ür,
Meg kell szöktetni őt, s elkísérni haza,
Nagy jót tenne velünk, ha szónkra hajlana.
Megdöbbenést mutat; unszalom; ő kibújna;
Szerelméről beszél; én hideg leszek újra;
Dühösen otthagynom; zaklatottan követ;
Ő egyre lázasabb, én egyre hűvösebb.

ISABELLE
Végül?

LISE
Visszamegyek; látom, teng, mint az árnyék;
Érzem, hogy meginog; támadok; ellenáll még; Ma reggel „A
veszély”, mondom, „közeledik. Te mindent megtehetsz, míg
bátyád nincsen itt.” „De pénz is kell az ily nagy útra, úti
készség”, Mondja, „mit nem lehet kapni, csak drága
penzért.

ISABELLE
S az úrnak pénze nincs.”

ISABELLE
Ó, Lise-em, drága! nem

Ajánítad fel neki azonnal mindenem,
Gyöngyöt, gyűrűt, ruhát?

LISE
Rosszabbat cselekedtem:

Elmondtam, hogy e rab imádja önt vesztetten, Ön
viszontszereti, s velünk együtt szökik.
Ettől egyszerre oly kezes lett s oly szelíd,
Meg kellett értenem, féltékeny volt a mafla
Klindorra, egy kicsit, s ez lelkét megzavarta.
Minden huzakodás csupán abból eredt,
Hogy gyanította, tán a szeretóm lehet.
Mihelyt megtudta, hogy ön a szerelme, menten Ráállt
mindenre, és ment, hogy rendet teremtsen,
S általam üzeni, hogy éjjéltájt legyen
Ön indulásra kész, zaj nélkül, csendesesen.

ISABELLE
Mily boldoggá teszel!

LISE
Azt azért ne feledje,

Hogy aki férjem lesz, jég gyanánt hat szívemre, Ezt
áldozom azért, hogy boldog legyen ön.

ISABELLE
Majd én .. .

LISE
Hálájából nem kérek, köszönöm.

Szedje a holmiját; s hogy több legyen a terhe, Berakni a fiú
kis pénzét se feledje.

Vegye a kincseit, önnek olcsón adom!
Elcsentem kulcsait, míg aludt a padon.

Itt van, tessék, öné.

ISABELLE
Épp most hagynál magamra?

LISE
Meglesz nélkülem is.

ISABELLE
Tán csak nem szállt inadba .. .

LISE
Nem, csak ez a titok túl jó pletyka nekünk, Hiszen,
jól tudja, hogy folyton csak nyelvelünk. ISABELLE

Mindig tréfálsz, bolond.

LISE
Rajtaütéstől félve, Itt

kell most várnom e cselvetés főnökére;
Ha itt kint ácsorog, még felfedezhetik;
Tüstént megyünk önért, amint megérkezik.

S ez nem tréfadolog.

ISABELLE
Ég áldjon. És tudod jól,

Hogy ma te leszel itt az úrnó, erre gondolj.

LISE
Ígérem.
ISABELLE
Résen légy.
LISE

S jó fogást, asszonyom.

Második jelenet

Lise

LISE
Klindor, sorsodat im csak én irányítom: A
börtönből, hová én löktelek, kiváltva, Én
ítéllek, magam, életre vagy halálra. Ekkora
bosszuvágy engem sose fűtött,
Nem bántott sose más, csupán az örömd.
Kegyetlen sorsod így megváltoztatta kedvem,
Megmentem életed, örömeiddel egyben,
S kihűnyt szerelmem is, a veszélyt látva jól, Azt
sűgja, már elég, sok is a bosszúból. Csak azt
remélve, hogy e tettemért a hála Majd irántam való
vágyad megbabolazza, És tudva, hogy immár a
férjemé vagyok, Léte megfékezi veszett indulatod.
Vagy, ha e szenvedélyt nincs ami visszafogja,
Asszonyom érti a módját, hogy orvosolja.

Harmadik jelenet

Móróló, Isabelle, Lise

ISABELLE
Őn nálunk? s éjszaka?
MÓRÓLÓ

A minap...

ISABELLE
Micsoda
Minap? Azt kérdezem, mit keres itt maga?
LISE

A híres kapitány. Hol csípte el e kérőt?
ISABELLE
A lépcsőn fölfelé, láttam, hogy lefelé jött.

MÓRÓLÓ
A minap, ha nem is hevít már érzelem,
Esendő bájait meg kellett védenem.

ISABELLE
Ne mondja!
MÓRÓLÓ

Hirtelen óriási hajcihő lett;

Jött s itt találta e hitvány hetvenkedőket;
Így mentem ön után, oltalmazójaul.

ISABELLE
Szóval, csupa nemes szándékkal jött az úr.
S aztán?

MÓRÓLÓ
Gyönyörű szép hölgyem szolgálatában A
ház legtetején szoros őrséget álltam.

ISABELLE
Ki se mozdult?
MÓRÓLÓ

Nem én.

LISE
Egyszóval, így esett: A
fáskamrába bújt féltében, s remegett.

MÓRÓLÓ
Féltem?
LISE

Most is remeg; nincs önnél ijedősebb.

MÓRÓLÓ
Mert gyors lábú a félsz; a Bukefálom ó lett;
Ügy is neveltem én, hogy jól tanulja meg:
S azóta, ha megyek, alattam ő remeg.

LISE
Fura gusztusa van a paripákban, hallja.

MÓRÓLÓ
Hogy szélesebb legyek, ha szállok új kalandra.

ISABELLE
Ki is használja jól; de térjünk vissza csak:
Igazán négy napig a kamrában maradt?

MÓRÓLÓ Négy
napig.

ISABELLE

S miből élt?

MÓRÓLÓ
Nektár- s ambróziából,
LISE
Ez étek, gondolom, laktató a javából.
MÓRÓLÓ
Azt épp nem mondanám.
ISABELLE

De végül is lejött . .

MÓRÓLÓ
Hogy visszahozzam az elvesztett szeretőt;
Szétzúzzam börtönét, a kapukat bedöntsem,
És súlyos láncait ezer izikre törjem!

LISE
Őszintén vallja be, hogy az éhkopp miatt
A kenyérért csapott inkább nagy harc-ricsajt.

MÓRÓLÓ
Ezt is, azt is, baj az? Az ambrózia rágós,
Egyetlen nap elég volt a hascsikaráshoz.
Nagyon finom falat, de tartalma csekély:
Isten legyen, aki ezen soká élél.
Százféle bajt okoz, s mihelyt magadba döntöd,
Hosszú lesz a fogad, s összeszűkül a bendőd.

LISE
Úgy látom, nem nagyon ízlett e lakoma.

MÓRÓLÓ
Feltéve, hogy ide lejöttem éjszaka,
S megbarátkozva itt a konyha színterével,
Emberi eledelt kevertem istenével.

ISABELLE
Végre is, meglöpött minket rendszeresen.

MÓRÓLÓ
Végre is, hogy mer ön kötözködni velem?
Ha a béketúrést megeléjelem egyszer ...

ISABELLE
Menj csak, Lise, és apám embereit riaszd fel.

MÓRÓLÓ
Bolond várja ki azt.

Negyedik jelenet Isabelle, Lise

LISE
Ezt itt nem tartja már.

ISABELLE
Megmondta, hogy a félsz gyors lábú egy madár. LISE
Maga meg, persze, nem csinált semmit eközben?

ISABELLE
Semmit, de mit tegyek, ha így beleütköztem?
LISE

Hát mért nem hagyta, hogy fusson a nyavalyás?

ISABELLE
Meglátott, és beszélt, akár a vízfolyás.
Éjszaka, egyedül, féltem, hogy még letámad,
S főként, hogy zajt csapunk, és felverjük a házat.
Gondoltam, egyszerűbb, ha ide lehozom,
És hamar túladok az alkalmatlanon.
Lásd, ha itt vagy velem, mindjárt bátran kitarok, És
megleckéztetek egy ilyen hős bitangot.

LISE
Én is mulattam rajt, de közben tudva, hogy
Csak töltjük az időt.

ISABELLE
Mindent rendbe hozok.

LISE
Már itt is jó a nagy cselszövés vezetője.
Ajándékozza meg bizalmával előre.

Ötödik jelenet

Isabelle, Lise, Börtönőr

ISABELLE
Kedves barátom, nos, győzünk a végzetem?
Életet vagy halált jelentesz énneknek?
Tudod, hogy egyedül te vagy minden reményem.

BÖRTÖNŐR
Minden a legnagyobb rendben megy, sose féljen. Csak
induljunk hamar, kint várnak a lovak, Nemsoká az
egész börtönön csak kacag.

ISABELLE
Úgy nézek rád, akár csodás védistenemre,
S nem is tudom, méltó jutalmad mi lehetne.

BÖRTÖNÓR (*Lise-re mutat*)

Ím, az egyetlen díj, amit elfogadok.

ISABELLE

Lise, végre mondd igent, s legyetek boldogok.

LISE

Jó, csak fölösleges már ennyit veszkelődniük;
A városkapukat ki nyitja meg előttünk?

BÖRTÖNÓR

A kapukon kívül várnak ránk új lovak;
Ismerek arra egy omladozó falat:
Ott, a romok között átjuthatunk nyugodtan.

ISABELLE

Ó, mily kínos, fura helyzetbe is jutottam!

BÖRTÖNÓR

Csak igyekezzenek.

ISABELLE

Jövünk egy perc alatt. De
gyere föl, segítsd hozni a holmikat.

Hatodik jelenet

KLINDOR (*a börtönben*)

Ó édes élveim drága emléke, melyet Felvált már
nemsoká kínja a vesztőhelynek, Bár rémével ijeszt a
halálfélelem, Még mindig oly csodás varázst adsz
énnekem! Ne is hagyd el soha, maradj hívebb te
hozzám, Mint amily hűtlenül a végzet lecsapott rám;
És amikor a vég éjsötét színei
Jönnek balsorsomat élembe festeni,
Hadd lássa menten azt rémült, tétova lelkem,
Érdememen felül hogy mily boldog lehettem;
S ha majd lázonganék, hogy sorsom ily kemény,
Nagyravágyásomat is fessétek elém, Hogy merész
terveim tehetetlen hevében Jogtalan lett tüzem, s
vétekké vált reményem; Hogy bűn volt már az is, mikor
szerettem, és Halálom érte az érdemelt büntetés.
Végörámig kísér a mámor, Isabelle-em, Hogy csak
azért halok, mert magába szerettem,
S nyakamra hullani bármily bárd éle fog, Dicsőn
halok meg én, mert magáért halok. De jaj!
mindez család, önámítás, hogy ezzel Halálom
szégyenét s gyalázatát leplezzem. Végül is,
meghalok, szép szemét itthagynom, Melyet
szeretni volt dicsem s diadalom. Egy gyilkos
árnya jön a rontásomra törni, Ki élve elbukott,
holtában fog megölni; Neve eléri azt, mit karja
nem tudott; Holtából ezrivel kelnek új gyilkosok,
És romlott vériből e gaz alattomosnak Ellenem
vakmerőbb lelkek is sorakoznak, Kikben a
szenvedély tekintéllyel vegyül,
S nyíltan követik el a bűnt, büntetlenül! A
bátorságom így holnap lesz szörnyű büntett,
Aldozatul vetik fejem e becstelenség; Úgy védik
mindenütt a helyi érdeket, Hogy ítéletükben nem is
kételkedhetek. Végzetem eleve eldöntötték az akták,
Elűztem a halált; most büntetésül adták. Az elkerült
veszély újabb veszélybe vet, És hóhérekre ad, a
gyilkosé helyett. Borzongva gondolok e szomorú
kalandra, Pihenés közben is a kintpadra csavarva, És
éjnek idején, az álom közepén Végem szégyenletes
cécóját látom én; Látom magam előtt követeit a
vésznek, Sötét szenátusi rendeletet idéznek;
Bilincsből állok ott; már hallok a zsvajt, Amit az
egybegyült bábó népség kavart; Látom a
gyászhelyet, hol készítik halálom; Elsötétül agyam, ép
eszem nem találok, Tudom, hogy nem segít énrajtam
semmi már, A halálfélelem már maga is halál.
Isabelle, csak te vagy, ki lángom tartva ébren, Elűződ
rémeim, s lelkem megőrződ épen. Elég, ha isteni
képedre gondolok,
S menten eloszlanak mind e rémalakok. Bármily
rettenetes próbát rejt még a végzet, Míg
emlékemmel élsz, én mindig újra élek. De éjszaka
miért nyitják meg börtönöm? Mit akarsz itt,
komám, ily késő éjjelén?

Hetedik jelenet Klindor, Börtönőr

BÖRTÖNÓR

Az egybegyült bírák, kik döntenek ügyében,
Kegyelmet adtak, az együttérzés jegyében.

KLINDOR

Kegyelmet? ó nagy ég!

BÖRTÖNÓR

Éjszaka hal meg itt.

KLINDOR

Együttérzésükből csak ennyire telik?

BÖRTÖNÓR

Úgy látom, e kegyet nem értékeli sokra.
Pedig a nyílt halál szégyenétől megóvja.

KLINDOR

Mily tömjént gyűjthetok sorsom urainak,
Mikor kegyelmük a biztos halálnak ad?

BÖRTÖNÓR

Mért nem igyekezik jobb képet vágni hozzá?

KLINDOR

Tedd a dolgod, komám, s tovább ne sápitózzál.

BÖRTÖNÓR

A poroszlósapat már várja odafönt,
Ha meglátja, talán az felderíti önt.

Nyolcadik jelenet

Klindor, Isabelle, Lise, Börtönőr

ISABELLE

Mindjárt itt lesz, Lise-em!

LISE

De odavan, a lelkem!

ISABELLE

Hogyne lennék, mikor szinte újjászülettem! A
kettőnk sorsa már örökre egybeforr, s Én is vele
halok, ha órá sűjt a sors.

BÖRTÖNÓR

No, hol látott az úr sok efféle poroszlót?

KLINDOR

Ó, asszonyom! ön az? Hogy is áldjam a sorsot? Te
kedves széltoló, jól mondtad csakugyan, Hogy
éjszaka halok; de akkor, boldogan!

ISABELLE

Klindor!

BÖRTÖNÓR

Az édelgés elég, az idő sürget: Lesz
bőven alkalom ölelni kedvesünket.

KLINDOR

Lise az ő kedvese!

ISABELLE

Akarja hallani,

Hogy szerelmük miként szabadította ki?

BÖRTÖNÓR

Biztonságban helye van minden csacsckaságnak, De
most sietni kell, amíg ránk nem találják. ISABELLE
Fussunk. De még előbb ígérjék meg nekünk, Hogy
a Hymen előtt féken tartják hevük.
Másként itt maradunk.

KLINDOR

Ha csupán ezt kívánja, Én

szavamat adom.

BÖRTÖNÓR

S én is, Lise, óútána.

ISABELLE

Szép záloga jogán most már mindent merek.

BÖRTÖNÓR

Sokat cicázni kár, szökjünk, amíg lehet.

Kilencedik jelenet Alkander, Pridamant

ALKANDER

Ne féljen, több veszély nem lesz már, se gyalázat,
Üldözik bár sokan, de rájuk nem találják. PRIDAMANT
Hogy megkönnyebbülök.

ALKANDER

Ily boldogság után

Két évük telik el a dicsőség csucsán.
Azt nem mesélem el, hol mindenütt bolyongtak, Hány
békés tájon, és hány viharral dacoltak,

Sem hogy jó csillaguk hogy s mint emelkedett; Elég,
hogy látta itt boldog szökésüket,
S mindjárt megmutatom, ahelyett, hogy fecsegnék, Hogy
csipték nyakon ók a jótékony szerencsét. De mivel szebb
hatás, ami most fennforog, Gyerünk be, s jöjjenek az
újabb fantomok. Kikkel itt ámuló szeme elé idéztük Szép
sorjában csodás szerelmük és szökésük.
E magas tisztre túl alacsony rendüek,
Fényük nem éri fel az ő helyzetüket.

ÖTÖDIK FELVONÁS

Első jelenet

Alkander, Pridarnant

PRIDAMANT

Lám, hogy megváltozott Isabelle, s mily igéző!

ALKANDER

Mellette megy Lise is, a hűséges kisérő.
De kérem, semmit a szívére ne vegyen,
S e sorsos helyet el ne hagyja nélkülem.
Az élete forog kockán, ezt ne feledje.

PRIDAMANT

Ha így áll a dolog, kinek is lenne kedve?

Második jelenet

Isabelle, Hippolyte szerepében.
Lise, Clarine szerepében

LISE

E mai ünnepély véget nem ér soha?
S maga itt rostokol majd egész éjszaka?

ISABELLE

Nem rejtem már tovább, ily soká mi maraszt itt; Azzal,
hogy titkolom, fájdalmam csak gyarapszik; Florilame
hercege ..

LISE

De hisz eltávozott.

ISABELLE

Épp távozása ad gyötrelmemre okot. Szomszédai
vagyunk, s kedvességét mutatja, Hogy nekünk e
kapun át nyitva áll a parkja. A hercegnő, Rosine,
míg távol van ura, Meg az én gaz uram, itt jár
randevúra. De most bevárom őt, és hallgatnia lesz
mit: Olyan nő vagyok én, aki eltűr ilyesmit?

LISE

Higgye el, asszonyom, torzsalkodás helyett
Sokkal jobban teszi, ha mindent elfeled. Ha
féltékeny a nő, nincsen nagy foganatja, A
férfiképzület tüzet még csak felajzza.
Beszélhetünk neki, hisz úgyis ő az úr, És még
jobban kitart vágyánál makacsul.

ISABELLE

Hogy én feledjem el gaz házasságtörését? Szive
másé legyen, s enyém a feleség név? Csak szegie
meg Hymen törvényét büntelen?
S ne is piruljon el, amért ily hűtelen?

LISE

Régen így volt talán, de korunkban, ma és itt Se
hűség, se Hymen nem fékezi a férfit. Az ő
becsületük külön uton halad : Hol elvész az öné, az
övék megmarad,
S ugyanaz a hiba, ha ók s mi elkövetnénk,
Miránk gyalázatot hoz, órájuk szerencsét. A szűz
tartózkodás már nem férfi erény; A hercegnő
szeme megakadt az önén,
S bírnai az ő kegyét, férjének diadalt ad;
Nemesúr becse az, ha szeretői vannak.

ISABELLE

Éntőlem távol áll a hiúság s a becs, Amit
a hűtlenség hitele fémjelez.
Ha az állhatatos férfit csak a gyalázat
Várja, míg nem keres más barátnőt magának, Én
tisztosnak hiszem e gyalázatot; és Ha érte megvetik,
dicsfény e megvetés;
Ha gáncsolják, amért mindig egy nőt imád csak,
Erényes férfi csak örülni tud e gáncsoknak.

LISE

Épp itt jön, asszonyom: hallom, zörrent a zár.

ISABELLE

Rejtőzzünk gyorsan el.

LISE

Késő, meglátta már.

Harmadik jelenet

Klindor, Isabelle, Lise. Theagenész,
Hippolyte és Clarine szerepében

KLINDOR

Hercegnóm, menekül, nem tudja, hova bújjon: Hát
ilyen kegyeket ígért nekem a múltkor? Hol vannak
csókjai, miknek oly bővíben Kellene lennie, mikor
megérkezem? Im a hely és idő, az alkalom
kecsegtet:
Én egymagam vagyok, s ez a hölgy maga mellett
Szerelmünk jötevő, ifjú védangyala; Oly drága az idő, és
csak szökik maga! Remélem, e ravasz csellel csak az a
terve, Hogy gyönyörünket az akadállyal növelje. Végül
csak elkapom! Mi az, csak nem lők el? Nincs mitől
félnie; maga rossz, mit mivel? Florilame messze van,
nőm már elszenderedve ..

ISABELLE

Biztosra veszi ezt?

KLINDOR

Ó, átkos balszerencse!

ISABELLE

Ébren vagyok, galád, s ne hidd, hogy elvakítsz, Egész
világosan látok éjszaka is: Látom, minden gyanúm mint
válík bizonyosra: Hűtlenséged felől kétséget még mi
hozna? Magad árultad el titkodat, ó minő Tapintatos az
úr, mily diszkrét szerető! Ez a kötelező titoktartás, no
hallod: A feleségedet bizalmadba avatnod! Hol vannak
esküid, hogy csak engem szeretsz? Hová tetted szived?
hová lett a hited? Mikor elfogadtam, hűtlen, emlékezel
még, Kettőnk helyzete közt mi nagy volt a különbség,
Hány szép riválisod kapott itt kosarat A jelentéktelen
kis katoná miatt?
Apám gyöngéd szive velem volt jóban, rosszban, Mégis
elhagytam őt, hogy nyomorod megoszszam,
Szóktetésemhez én adtam segédkezet, Ha már tudtával
nem lehettem a tied. Mennyi nélkülözés lett részemül
azóta, Mibe sorsunkat a véletlen taszította, Mily
szenvedéseket nem jártam meg, amíg Boldogságunk
ilyen fénylő magasba vitt! Ha elhagytad hited a kétes
szenvedélyért, Szivedbe visszavégy, ahonnan így
kitéptél. Szeretlek, és ezért vállaltam száz veszélyt:
Csak hogy enyém lehess, nem híred-nevedért.

KLINDOR

Szökésed s lángodat kár most szememre hánynod, Mire
nem képes az, kit perzselnek e lángok! Örömd csak az
én látásomhoz tapadt, Nem engem követtél, csak önnön
vágyadat. Senki voltam, igaz, de jó lesz felidézned,
Hogy, szökve, vagyondod párja lett az enyémmnek, S
szóktetésedre épp nem ösztönzött nagyon A szökésed
miatt elveszített vagyoni! Nekem a puszta kard volt
mindenem, de látod, Neked is csak a hév volt minden
hozományod. Egyik nagyvá emelt e távol partokon,
Másikért száz veszélyt kellett kiállanom. Sírd vissza
most atyád, és gazdag úri házát, Sajnálod, hogy élvezed
hercegnők társaságát! Térj hozzá vissza, és javaidal
szerezz Oly nagy becsületet, aminő most övez! Miben
látsz te hiányt? siránkozod mi végre? Tettem-e bármit
is a kedved ellenére? Ért tőlem valaha hidegség,
megvetés? A nőkben, szentigaz, másként forog az ész:
Bár férjük lángoló szerelemmel imádja, S minden
szeszélyüket türelmesen kiállja, Rangját és vagyonát a
lábukhoz teszi, Mindenben örömet a kedvük keresi:
Lazuljon csak kicsit a házastársi hűség, Mint egy
gonosztevőt, a világból kiűznék; Nekik ez csak csalás,
tolvajlás, gyilkolás, Mintha az apjukat ölnék, s égne a
ház;

Az istenek dühe hajdan Enkeladoszra
Nem zúdult oly vadul, mint övék e gonoszra.

ISABELLE

Megmondtam már neked, se rangod, se neved Nem
vonzotta sosem őszinte hevement.

Téged követtelek, apámat odahagyva,
S ha lelked léha lett, jutván ilyen magasra, Velem
ne is törődj; nézd csak önéredek. Ami vagy, csak
Florilame-nak köszönheted; Alig hogy rádtalált,
kiemelt a sötétből, Nagy kapitányt csinált a kóbor
közlegényből: És a ritka siker, mely nyomon
követett, Kegyéhez meghozta a királyi kegyet.
Mily hű baráti szív nyilatkozott meg abban, Hogy
mit létre hívott, védte is szakadatlan.

E hű gondoskodás érthette mára el,
Hogy, ha rangján nem is, hatalmán túlteszel. Kit ne
nyert volna meg ily önzetlen barátság? És hálából te
most az ágyát meggyaláznád? Elvadultságodban
kicsit térj észre, lásd: Jóságával szemben követsz el
árulást.

Ő csupa jót adott, s te elrablod a lelkét; Nagyúrrá
tett, s te most a gyalázatra vetnéd? Mindezért,
becstelen, csak ez a köszönet? Háládnak csakugyan
ilyen gyümölcse lett?

KLINDOR

Lelkem lelke (mivel most is tiéd e szép név, És tiéd
is marad, bár akármeggig élnék), Azt hiszed,
tisztelet vagy halálfélelem

Kicsikarhat olyat tőlem, amit te nem?
Mondd, becstelen vagyok, nevezd ezt hitszegésnek, De a
mi régi szent tűzünket így ne sértsd meg; Hisz az, mint
hajdanán, most is éppúgy lobog, És ha a szenvedélyt,
mely így szíven dobott, Kezdetben valami még elfojthatta
volna, Nem is lehetne más, mint szerelmünk hatalma.
De mit se tehetek ellene, hasztalan.

Tapasztaltad te is, milyen hatalma van.
Ez isten készítetett, hogy, mindenről lemondva, Elhagyd
atyád s honod, s velem jöjj a nyomorba;

S ma engem ugyanez az isten kényszerít,
Ellopni tőled egy éjjel gyönyöreit.

Feldúlt érzékeim tombolását ma nézd el; Az
ilyen szerelem együtt hal meg a kéjjel, Ha
erényből alá nem épül jó alap,
Magát pusztítja el, s elszáll egy perc alatt. De
minket oly szilárd szerelem kapcsol össze, Fénye a
becsület, s a tisztesség az öre, Aminek az idő
mindig új arcot ad,

S szoros kötése a sírig tartanak.

Lelkem lelke, ezért légy belátó, s ne vess meg,
E szívek-zsarnoka hogy ily rabságba ejtett; Nézd el
hevem, hiszen ellobban, mint a láng,

S semmi hatása nincs frigyünkre és miránk.

ISABELLE

Ó, jaj! magamnak én csapdát magam teremtek!
Megcsálnak, jól tudom, s elhiszem, hogy szeretnek.

E hízogó szavak varázsba ejtenek,
Nem tekintem a bűnt, mert őtöle ered! Nézd el a
mérséklet hiányát, drága társam, Ez olyan
hirtelen jött megrázkództatásban: De kiből
ily eset hallatán nem terem

Zavar s felindulás, annak nincs szíve sem.

Orcám színe fakul, szépségem eltűnőben,
Meg tudom érteni, hogy vágyad is szűnőben; És
elhiszem, hogy e futó fellobbanás

Frigyünkben semmiképp nem jelent változást. De
gondolj arra, hogy kiért hevül szerelmed,
S hogy egy ilyen kaland milyen veszélybe vethet; Titkold,
ahogy tudod, légy diszkrét szerető; Nagyok szerelmeit
felfedi az idő:

Az a kíváncsiság, mit hírük fénye kelt fel, Egy
óriási test, mindentlátó szemekkel,

S nincs köztük egy se, mely szívósan ellenáll, Hogy
pusmogjon kicsit, ha érdekében áll. Florilame-nak
előbb-utóbb fülébe súgják: A saját gyanui, vagy, ha
nem, hát a szolgák.

S akkor (gondolni is rossz ilyen borzadályt) Mi lesz,
ha vad dühe nem ismer majd határt? Bennem nem
lesz harag, mire megváltozol, De míg nem változol,
vigyázz magadra jól.

KLINDOR

Még hányszor mondjam itt, hogy végtére felérhesd: Életem
mit sem ér e szenvedélyhez képest.

Lelkem lesújtva, a szívem sebesre mart: Nem
is érzékeli a leselgő vihart.

A vágy elvakított, s úgy érzi, hogy a rámért
Kockázat semmiség a vágyott hódításért. Tüzem
csak az idő olthatja, semmi más: Hirtelen
rámtörő, s eltűnő áradás.

ISABELLE

Rohanj veszedbe hát, ha úgy el vagy bűvölve, Se
életteddel, se könnyemmel ne törődj te. Azt hiszed,
hercegünk, ily gonosztett után Azzal beérheti, hogy te
bűnhődj csupán? Ki lesz majd támaszom, ha becstelen
halálad Jogos bosszújának majd engem is feláldoz,
S a galád idegen hitvesén tölti ki Második
bosszuját, egy nem elég neki? De be nem várom én,
míg biztos pusztulásod Büntetésed felét reám
zúdítja, látod,

S hogy oly féltékenyen őrzött becsületed

E sértett férfiú zsákmányává legyen. A szégyent,
amire te szánnál, megelőzve, Én tudok halmi, ha
te nem vágysz élni, dóre,

E test, amelynek én urává tettelek, Nem rettegi
tovább a csábító kezet. Szerelmedért éltem, és
nem, hogy drágalátos Kedvesed hitvese
kényszerítsen magához. Ég áldjon; ha előbb halok
meg, hát tudom, Hogy enyhítem bűnöd, s esküd
feloldozom.

KLINDOR

Ne halj meg, édesem, egy másik változásban, Nézd,
jóságod miként alakít át csodásan. Bűnomben is
szeretsz; s kész vagy meghalni, hogy Elkerülhesd a rád
leső gyalázatot.

Hidd el, nem is tudom, hogy jobban mit csodálok: Izzó
szerelmedet, vagy izzó bátorságod: Mindkettő elragad;
hagyd, hogy tiéd legyek Megújra, állati tüzem
kiszenedett; Vége, már nincs tovább, lelkem, magához
térve, Kész, hogy szégyenletes bilincseit letépje. Foglyul
ejtett szívem be gyatrán védtem én! Emlékét is feledd.

ISABELLE

Máris feledtem én.

KLINDOR

Most már e földön a legszebb szerelmi tárgyak
Ronthatnak ellenem, bájuk hiába támad;
Szemüknek ez a szív zsákmánya nem lehet, Ura és
istene csupán a te szemed.

LISE

Ürnöm, valaki jön.

Negyedik jelenet

Klindor, Theagenész szerepében.

Isabelle, Hippolyte szerepében.

Lise, Clarine szerepében.

Éraste.

Florilame szolganépe

ÉRASTE (*leszúrja Klindort*)

Fogadd illő örömmel

Az ajándékot, mit kedvesed küld, gazember.

PRIDAMANT (*Alkanderhez*)

Megölik, istenem! Segítsen, míg lehet.

ÉRASTE

Az aljas csábítók mind így bűnhődjenek!

ISABELLE

Mit tettél, gaz pribék?

ÉRASTE

Nagy s jó példát mutattam,

Hogy elszörnvedjenek tőle késő korokban,
S tanulja meg kihullt vérén a csócselék Tisztelni
mindig a nagyok becsületét. Florilame herceget
bosszúltuk meg, s a sértett Hercegnőt, s őnt magát is,
egy mihaszna férjet Aldozva fel csupán
mindhármukért, aki Méltatlan volt magát övének
vallani. Túrje el, hogy e csúf merény meg van torolva,
S ne bánkódják azon, mi őnt is igazolja. Ég
önnel.

ISABELLE

Csak felét mészárolták le itt,

Más fele bennem él; de jaj, ez sem segít, Csak
rajta, gyilkosok, az életet vegyétek. Drága
férjem, akit karjaimból kitéptek,

S kit féltékeny szívem titkos sejtései

Se tudtak a csapás elől megvédeni !
Mily pontos volt, de jaj, késő is volt a jóslat, Mely
akkor látja csak, ha már eljött, a rosszat. Talán, ha .
. . Fulladok, s már mulhatatlanul
Minden hangom s erőm a fájdalomba hull;
Sajgása megöl, és meg is vigasztal egyben;
Hisz minket egyesít . . .

LISE

Hangja már alig rebben.
Asszonyom ... Meghal itt; szólítom, nem felel.
Segítségért hamar! fussunk a házba fel.

*Itt leeresztenek egy függőnyt, amely betakarja a kertet,
Klindor és Isabelle holtestét, míg a varázsló az apával kilép a
barlangból*

Ötödik jelenet

Alkander, Pridamant

ALKANDER

Reményeinkkel így packáz'k a Szerencse, Ahogy
kereke jár, úgy forgunk fel s le, fel s le,
S e rendetlen szabály, mely a világon ür,
Csapásaival épp boldogságunkba tūr.

PRIDAMANT

Ilyen okoskodás mit sem ér egy apának, Bár
kisebb bajra tán némi vigasztalást ad. Tulajdon
két szemem látta megölt fiam,
S hogy így örömöm és reményem odavan:
E rettentő csapás vajmi enyhén sebezne Ha
lelkem mélyéig hatolhatna ily eszme,
Ó jaj ! balsorsa nem tudta elveszteni,
S most boldogsága az, mitől holtát leli! Ne higgye,
hogy tovább panaszkodom, a bánat Addig
panaszködik, amíg vigaszra várhat; Az enyém már e
rossz sorsban megnyugodott. Ég áldja. Meghalok,
minthogy fiam halott.

ALKANDER

A jogos fájdalom erre méltán vezérli,
S vétek lenne, ha én le akarnám beszélni. Ne
késsen holnapig, kövesse csak fiát, De a saját
kezét kímélje legalább:
Bizza ezt a szívét roncsoló szenvedésre —
S hogy még tetézzük is, íme: a temetése.

*A függőny szétmegy, s látni a színészeket, amint a pénzükön
osztognak*

PRIDAMANT

Mit? pénzt számlálnak a halottak! még ilyet!

ALKANDER

S mint látja, közülük egyik se veti meg!

PRIDAMANT

Látom Klindort, egek, mily káprázat veszít el !
Látom gyilkosukat, s hitvesét újra Lise-zel! Mily
varázs fojtja el *ádáz* viszályukat, Hogy
egybegyűjtsön itt élőket s holtakat?

ALKANDER

Csak egy színtársulat tagjai, költeményük
Elmondása után, szétosztják keresményük. Ez
öl, amaz halott, másik nyomorba hull, De
gyűlölségükön a Színpad im az ür;
Verssel vívnek csatát, szavalat a haláluk,
S mert nincs olyan szerep, mely vérrre menne náluk, Az
élő s a halott, hívek és hitszegők, Jóbarátok megint, mint
voltak azelőtt. Fia és társai szökésükkel kivédtek Egy atya
s egy bíró kegyetlen üldözését; De mikor mindje a
nyomorban rászorult, Végszükségükben a Színház lett
gyámoluk.

PRIDAMANT

Színész ! az én fiam!

ALKANDER

E nehéz mesterségben

Lettek oltalmat ők bajukra mind a négyen. És
börtöne után, amint láthatta már, A
házasságtörés, a hirtelen halál
Csak egy tragikai színmű szomorú vége,
Amit ma ő bocsát a közönség elébe,
S mivel társainak nemes művésze Az
egész párizsi népet nyugtázi le.
A nyereség övék, s eme dicső legénység, Melynek
láthatta ön pompás tündérkedését, A fiáé
bizony, mivel kérkedni csak Akkor szokott, ha a
színen sikert arat.

PRIDAMANT

Elhittem, hogy való, s csak színlelt volt halála, De
éppoly jó okom marad siránkozásra: Hát ez az a
magas rang, a nagy tisztelet, Amit elérnie jósorsa
engedett?

ALKANDER

Panaszra nincs oka: a színház oly magaslat
Napjainkban, amit nincs ami meghaladhat.
S amit az ön kora netán még megvetett, Ma
szerte kedvelik a legjobb szellemek: Párizs
játékszere, a Vidék szíve vágya, Nemes
hercegeink legszebb szórakozása, A népnek
csemege, a nagyok gyönyöre, Időtöltéseik
legelső színtere,
S azok is, kik fejük a bölcsességre adva Töprengnek, s
a világ gondját veszik magukra, Egy szép előadás
bájában meglelik, Amitől enyhülnek keserves terheik.
Királyunk is, a nagy, ki harcban mint a mennykő, És
rettegett neve föld kerekét betöltő, Babérkoszorúsan
gyakran megtette ezt: Nézte s hallgatta a szép Comédie
Francoise-t. Mert a Parnasszus ott bontja ki száz
csodáját, A legjobb szellemek estéik néki szánják,
S akiken megakadt már Apolló szeme,
Tudós munkáikat mind elhozzák ide.
S ha az embereket jószág szerint itélnénk, A
színház oly vagyon, amely behozza bérét,
S fiát e gyönyörű mesterségben nagyobb
Tisztesség éri, mint amit öntől kapott.
E makacs tévhitet vetközze hát le végre,
S szerencséje miatt ne siránkozzon érte.

PRIDAMANT

Már nem panaszkodom : látható, mennyivel
Többre vitte fiam, mint mit én értem el.
Legelőször, igaz, berzenkedett a lelkem:
A színházat csak a régi szemmel figyeltem;
A hasznót, ragyogást nem láttam benn, a fényt,
S még ócsároltam is, kontár birajaként. De
most itt hallva önt, szívem e tévedésre Nemet
mond, bánatát vidámságra cserélve. Klindor jól
tette.

ALKANDER

Csak használja két szemét!

PRIDAMANT

Holnap el is hagyom e helyet, épp ezért: Párizsba repülök.
Nagy Alkander, de önnek Mindent, mit értem tett, meg
hogyan is köszönjek?

ALKANDER

Leghőbb vágyam nekem a jók szolgálata. Az én
javamra van, ami az ön java. Ég áldja. örülök,
önt így örülni látva.

PRIDAMANT

Ily jótethez sosem lehet méltó a hála.
De én, nagy Mágusom, higgye el, legalább Örök
emlékemül őrzöm varázslatát.

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója